v. i. lenin

sendikalar, bugünkü durum ve troçki'nin hataları

ekim

-ekim yayınları-

Ekim Yayınları : 2
Birinci Baskı : Ocak 1977
Genel Dağıtım : EKİM YAYINLARI
Hisarparkı Cad., Nilüfer Sok.
Kılıçay İşhanı, No : B/4
ULUS - ANKARA
Dizgi-Baskı-Cilt : **BİLİM MATBAASI**
11 62 66 - ANKARA

V. İ. LENİN

SENDİKALAR, BUGÜNKÜ DURUM VE TROÇKİ'NİN HATALARI

Türkçesi:

Yücel ŞAHİN

Progress Publishers tarafından yayınlanan V. İ. Lenin'in **Bütün Eserleri,** 32. Ciltte yeralan **«THE TRADE UNIONS, THE PRESENT SITUATION AND TROTSKY'S MISTAKES»** ve **«ONCE AGAIN ON THE TRADE UNIONS, THE CURRENT SITUATION AND THE MISTAKES OF TROTSKY AND BUKHARIN»** adlı makaleler İngilizce basımından Türkçe'ye çevrilip; Fransızca basımıyla karşılaştırılarak «SENDİKALAR, BUGÜNKÜ DURUM VE TROÇKİ'NİN HATALARI» adıyla EKİM YAYINLARI tarafından yayınlanmıştır.

İÇİNDEKİLER

SENDİKALAR, BUGÜNKÜ DURUM VE TROÇKİ'NİN HATALARI 7

BİR KERE DAHA SENDİKALAR, BUGÜNKÜ DURUM VE TROÇKİ İLE BUHARİN'İN HATALARI ÜZERİNE ... 35

Hizipçi Bildirilerin Parti için Taşıdığı Tehlike ... 36

Biçimsel Demokrasi ve Devrimci çıkarlar 39

Sendika Hareketi İçindeki Bölünmelerin Siyasi Tehlikesi 41

İlke Konusundaki Anlaşmazlıklar 47

Siyaset ve Ekonomi. Diyalektik ve Eklektizm ... 51

Diyalektik ve Eklektizm. «Okul» ve «Aygıt» 61

Sonuç 72

Açıklayıcı Notlar 82

SENDİKALAR, BUGÜNKÜ DURUM VE TROÇKİ'NİN HATALARI[1]

SOVYETLERİN SEKİZİNCİ KONGRESİNİN KOMÜNİST DELEGELERİNİN, BÜTÜN-RUSYA SENDİKALARI MERKEZ KONSEYİNİN KOMÜNİST ÜYELERİNİN VE MOSKOVA ŞEHRİ SENDİKALAR KONSEYİNİN KOMÜNİST ÜYELERİNİN ORTAK OTURUMUNDA YAPILAN KONUŞMA

(30 Aralık 1920)

Yoldaşlar, herşeyden önce usul kurallarına uymadığım için sizden özür dilemeliyim. Tartışmaya katılmadan önce elbette raporu, ortak-raporu ve tartışmaları dinlemem gerekirdi; ama ne yazık ki sağlık durumum buna elvermemektedir. Gene de dün, yayınlanmış belgelerin başlıcalarını okumak ve bunlar üzerinde düşüncelerimi toplamak imkanını bulabildim. Şüphesiz, usul kurallarının bu şekilde ihlalinin sizler için bazı sakıncaları olacaktır; örneğin, başkalarının değinmiş olduğu konuları bilmediğimden tekrarlamalar yapmam, cevaplanması gereken sorunlara ise hiç değinmemem mümkündür. Ne var ki başka çarem yoktu.

Burada ele alacağım başlıca belge, Troçki yoldaşın **«Sendikaların Rolü ve Görevleri»** isimli broşürüdür. Troçki'nin Merkez Komitesine sunduğu tezlerle de karşılaştırarak çok dikkatle okuduğum bu broşürün içinde barındırdığı teorik hataların ve kaba gafların çokluğu karşısında hayrete düştüm. Sendikalar konusunda büyük bir Parti tartışmasını başlatmak iddiasında olan bir kimse, nasıl olur da bu konuda titiz bir çalışma adı altında bu kadar

zavallı bir eseri önümüze getirebilir? Köklü teorik yanlışlar içerdiğini düşündüğüm belli başlı noktaları kısaca belirteceğim.

Sanayi proletaryasının bir örgütü olarak sendikalar, tarihi bakımdan sadece bir gereklilik değil, aynı zamanda bir kaçınılmazlıktırlar; ve proletarya diktatörlüğü altında, sanayi proletaryasının hemen tümünü kucaklarlar. Troçki yoldaşın, «Sendikaların Rolü ve Görevleri» gibi son derece geniş bir konuyu ele alırken habire unuttuğu, hareket noktası olarak almadığı ve hesaba katmadığı temel gerçek işte budur.

Bu söylediklerimden, proletarya diktatörlüğünün her adımında sendikaların son derece önemli bir rol oynadıkları sonucu çıkar. Peki ama bu rol nedir? En temel teorik sorunlardan biri olan bu noktayı derinlemesine incelediğimde bu rolün de çok olağanüstü bir nitelik taşıdığı sonucuna varıyorum. Sendikalar bir yandan sanayi işçilerinin tümünü birleştirdikleri, onları saflarında topladıkları için, yönetici sınıfın, hakim sınıfın, kendi diktatörlüğünü uygulayan ve devletin yaptırım gücünü elinde tutan iktidardaki sınıfın bir örgütüdürler. Öte yandan sendikalar, bir devlet örgütü, bir yaptırım örgütü değildirler; amaçları eğitmek, öğretmek, yetiştirmek olan bir okuldurlar; gerçekte bir okul, bir yönetim okulu, bir iş idaresi okulu, bir komünizm okuludurlar. Bu çok olağanüstü bir okul türüdür, çünkü ne öğretmeni, ne de öğrencisi vardır; bu örgüt, bize kapitalizmden zorunlu olarak kalan bazı şeylerle, ileri devrimci müfrezelerin (başka bir deyişle proletaryanın devrimci öncüsünün) saflarından doğan bazı şeylerin son derece özel bir bileşimidir. Bu nedenle, bu gerçekleri göz önünde bulundurmadan sendikaların rolünden söz etmeye kalkışmak, kişiyi kaçınılmaz olarak bir yığın yanlışa sürükler.

Proletarya diktatörlüğü sistemi içinde sendikaların yeri, denilebilir ki Parti ile devlet iktidarı arasındadır. Sosyalizme geçişte proletarya diktatörlüğü kaçınılmazdır,

ancak bu diktatörlük, sanayi işçilerinin tümünü kapsayan bir örgüt tarafından uygulanmaz. Neden uygulanmaz? Bunun cevabı Komünist Enternasyonal'in İkinci Kongresinin genel olarak siyasi partilerin rolüne ilişkin tezlerinde mevcuttur ve ben burada bunun üzerinde durmayacağım. Olan şudur: Parti proletaryanın öncü kesimini içerir ve proletarya diktatörlüğünü uygulayan da bu öncü kesimdir. Ne var ki sendikalar gibi bir temel olmadan bu diktatörlüğü uygulamak, yönetim görevlerini yerine getirmek imkansızdır. Bu görevler gene yeni türden özel kurumlar, yani Sovyetler aracılığıyla gerçekleştirilmelidir. Bu kendine özgü durumdan çıkarılması gereken pratik sonuçlar nelerdir? Sendikalar bir yandan öncü ile kitleler arasında **bağ** kurarlar ve günlük çalışmalarıyla kitlelerin, bizi kapitalizmden komünizme götürecek olan biricik sınıfın kitlelerinin ikna edilmesini sağlarlar. Bu, sorunun birinci yönüdür. Öte yandan sendikalar devlet iktidarının «yedek gücü»dür. İşte kapitalizmden komünizme geçiş döneminde sendikaların durumu budur. Genel olarak bu geçiş kapitalizmin büyük üretim için eğittiği ve küçük mülk sahibinin çıkarlarıyla ortak yanı kalmamış biricik sınıfın önderliği olmadan gerçekleşemez. Ama proletarya diktatörlüğünün, proletaryanın tümünü kucaklayan bir örgüt aracılığıyla uygulanması imkansızdır. Çünkü sadece en geri kapitalist ülkelerden biri olan bizim ülkemizde değil, bütün kapitalist ülkelerde de proletarya hâlâ öyle bölünmüş, öyle aşağılanmış ve yer yer özellikle bazı ülkelerdeki emperyalizm tarafından öyle yozlaştırılmıştır ki proletaryanın tümünü kapsayan bir örgütün proletarya diktatörlüğünü doğrudan doğruya uygulaması imkansızdır. Bunu ancak sınıfın devrimci enerjisini bağrında toplamış bir öncü yapabilir. Bu, bir çeşit dişli çark sistemine benzer. Proletarya diktatörlüğünün temel mekanizması ve kapitalizmden komünizme geçişin özü, işte budur. Bu bile, birinci tezinde «ideolojik kargaşa»ya işaret eden ve özellikle sendikalardaki buh-

ranı ele alan Troçki yoldaşın içine düştüğü temel ilke hatasını ortaya koymaya yeter. Eğer buhrandan söz edeceksek ilk önce siyasi durumu tahlil etmeliyiz. Kapitalizmden komünizme geçişte sendikaların rolü gibi temel bir sorunda karmaşık bir dişli çark sisteminin söz konusu olduğunu, dolayısıyla basit bir sistemin söz konusu olamayacağını göz ardı etmekle esas «ideolojik kargaşa» içine düşen Troçki olmuştur; çünkü proletarya diktatörlüğünün proletaryanın tümünü kapsayan bir örgüt tarafından uygulanması imkansızdır. Öncüyü ileri sınıfın kitlesine, ileri sınıfın kitlesini de emekçi kitlelere bağlayan birkaç «iletişim kayışı» olmadan diktatörlüğün uygulanması imkansızdır. Emekçi kitlesini Rusya'da köylülük oluşturur; diğer ülkelerde böyle bir kitle yoktur ancak en gelişmiş ülkelerde bile proleter olmayan ya da tam anlamıyla proleter olmayan bir kitle vardır. Bu da ideolojik kargaşanın var olması için başlı başına yeterli bir nedendir. Troçki'nin bunu başkalarının sırtına yüklemesine gerek yoktur.

Sendikaların üretimdeki rolünü göz önüne aldığımda, Troçki'nin temel hatasının bu sorunu hep «ilkede», «genel ilke» açısından ele alması olduğunu görüyorum. Bütün tezleri «genel ilke»ye dayanıyor. Dokuzuncu Parti Kongresinin sendikaların üretimdeki rolü üzerinde gereğince hatta gereğinden fazla durduğunu[2] ve Troçki'nin «şamar oğlanı» durumuna düşüreceği ya da yaptığı polemikle mazeret olarak kullanacağı Lozovski ve Tomski'nin son derece açık beyanlarını kendi tezlerinde de ileri sürdüğünü hesaba katmadan, bu yaklaşımın başlı başına temelden hatalı olduğunu söyleyebiliriz. Aralarında bir ilke ayrılığı olmadığı halde, kendisiyle aynı şeyleri yazan Lozovski ve Tomski'yi seçmesi Troçki açısından talihsizliktir. Ne kadar dikkatle incelersek inceleyelim, burda ilke açısından ciddi bir ayrılık bulamayız. Troçki yoldaşın genel olarak en büyük hatası, ilke hatası, bugün «ilke» sorununu ortaya getirerek Partiyi ve Sovyet

iktidarını geriye çekmesidir. Çok şükür ki artık ilkelerle işimizi bitirerek somut pratik çalışma içine girmiş bulunuyoruz. Smolni'de ilkeler konusunda gevezelik ettiğimiz,—hem de gereğinden fazla gevezelik ettiğimiz— açıktır. Aradan geçen üç yıldan sonra bugün elimizde ekonomiye ve ekonominin içerdiği bir dizi soruna ilişkin kararnameler mevcuttur; ama bu kararnamelerin ne acı talihi varmış ki bir kez imzalandıktan sonra biz bile onları bir kenara atıp uygulamıyoruz. Bu arada ilkeler üzerine tartışmalar açılıyor, ilke ayrılıkları icat ediliyor. Daha sonra sendikaların üretimdeki rolünü ele alan bir kararnameden[3], itiraf etmeliyim ki ben dahil hepimizin unuttuğu bir kararnameden söz edeceğim.

Yukarda belirttiklerim dışında var olan gerçek ayrılıklar asla genel ilkelerle ilgili değildir. Troçki yoldaşla aramdaki «ayrılıklar»ı belirtmek zorundaydım, çünkü «Sendikaların Rolü ve Görevleri» gibi etraflı bir konuda Troçki yoldaşın proletarya diktatörlüğünün tamamen özüne ilişkin bir çok hata yaptığından eminim. Ama bunun dışında çok ihtiyacımız olduğu halde birlikte çalışmamız neden mümkün değildir? Çünkü kitlelere **yaklaşma,** kitleleri kazanma, kitlelerle **bağ kurma** yöntemlerimiz farklı. İşte bütün mesele budur. Kapitalizm şartlarında kurulan ve kapitalizmden komünizme geçişte varlığı kaçınılmaz olan, uzak gelecekte ise durumlarının ne olacağı belli olmayan sendikaların son derece özel bir kurum olmalarına yol açan da budur. Sendikaların varlığının tartışma konusu olması için daha çok zaman vardır; bunu tartışmak torunlarımıza düşecektir. Bugünün meselesi kitleye yaklaşmak, onu kazanmak, onla bağ kurmak için ne yapılması gerektiği, karmaşık iletişim kayışı sisteminin nasıl işler hale getirileceğidir (proletarya diktatörlüğünün nasıl uygulanacağıdır). Özellikle belirteyim karmaşık iletişim kayışı sisteminden söz ederken Sovyetler mekanizmasını kastetmiyorum. Bu karmaşıklığın ne olduğu ise ayrı bir başlık altında incelenmelidir. Kapitalist

toplumdaki sınıf ilişkilerini şu ana kadar sadece soyut olarak ve ilke açısından ele aldım; kapitalist toplum proletarya, proleter olmayan emekçi kitleler, küçük burjuvazi ve burjuvaziyi kapsar. Bu bakımdan, Sovyet yönetim aygıtında bürokrasinin olmadığını farzetsek bile, tek başına, kapitalizmin yarattıkları son derece karmaşık bir iletişim kayışı sistemini gerekli kılardı. Sendikaların «görevleri»nin zorluğunu incelerken göz önünde tutacağımız esas nokta budur. Tekrarlıyorum, gerçek ayrılığın kaynağı asla Troçki yoldaşın belirttiği gibi değildir; gerçek ayrılık kitlelere nasıl yaklaşılacağı, onların nasıl kazanılacağı, onlarla nasıl bağ kurulacağı noktasından kaynaklanıyor. Şunu söylemeliyim, eğer kendi pratiğimizi ve tecrübemizi az çok ayrıntılı bir şekilde ve dikkatlice incelemiş olsaydık, Troçki yoldaşın broşürünün dolup taştığı yüzlerce gereksiz «ayrılık» ve ilke hatasından kaçınabilirdik. Örneğin onun bazı tezleri «Sovyet sendikalizmi»ne karşı polemiğe girişmektedir. Sanki hiç başka sıkıntımız yokmuş gibi şimdi de yeni bir korkuluk icat ediliyor. Hem de bu korkuluk kimdir dersiniz? Riyazanov yoldaş. Riyazanov yoldaşı yirmi yıldan fazladır tanırım. Sizler onu daha az zamandır tanıyorsunuz ama onu çalışması dolayısıyla en az benim kadar biliyorsunuz. Çok iyi bilirsiniz ki meziyetleri varsa da, slogan değerlendirme meziyeti hiç yoktur. Şimdi biz, «Sovyet sendikalizmi»nin Riyazanov yoldaşın dikkatsizce sarf ettiği bir söz olduğunu göstermek için tezler mi yaratacağız? Bu mudur ciddi olmak? Eğer buysa, «Sovyet sendikalizmi»ne de, «Sovyet barış -imzalama-aleyhtarlığı»na da varırız; ve daha nelere varmayız ki! Her konuda bir Sovyet «izm»i yaratılabilir. **(Riyazanov:** «Sovyet anti-Brestizmi»). Evet çok güzel, «Sovyet anti-Brestizmi».

Bu düşüncesizliği mahkum ederken Trokçi yoldaş kendisi de bir hata işliyor. Bir işçi devletinde, sendikaların işçi sınıfının maddi ve manevi çıkarlarını savunma gibi bir görevinin olmadığını iddia ediyor. Bu bir hatadır.

Troçki yoldaş «İşçi devleti»nden söz ediyor. Ancak bu bir soyutlamadır! 1917'de işçi devletinden söz etmemiz doğaldı; ama bugün biri çıkıp «Devlet işçi devleti olduğuna göre ve artık burjuvazi de kalmadığına göre işçi sınıfı neden ve kime karşı korunacaktır?» derse açıkca yanılıyor demektir. Çünkü bu devlet tam bir işçi devleti değildir; işte meselenin püf noktası da buradadır. Troçki yoldaşın esas hatalarından biri de buradadır. Genel ilkelerden bugün artık pratik tartışmaya, kararnamelere geçmişken bizi bu somut pratik çalışmadan uzaklaştırıp geriye çekmek istiyorlar. Bu kabul edilemez. Birincisi, gerçekte devletimiz bir işçi devleti değil, bir işçi-köylü devletidir. Ve bundan bir çok sonuç çıkar. (**Buharin:** «Nasıl bir devlet? İşçi-köylü devleti mi?») Buharin yoldaş arka sıralardan «Nasıl bir devlet işçi-köylü devleti mi?» diye bağırıyor, ama şimdi ona cevap vermeyeceğim. Arzu eden varsa, daha yeni biten Sovyetler Kongresini[4] hatırlasın, bu soruya cevabı orada bulacaktır.

Her şey bununla da kalmıyor. **«Komünizmin Alfabesi»** yazarının pek yakından tanıdığı bir belge olan Parti Programımız devletimizin, **bürokratik bir çarpıklık içeren** bir işçi devleti olduğunu göstermektedir. İşçi devletini bu iç karartıcı sıfatla tanımlamak zorunda kalmıştık. İşte bu, geçiş dönemi gerçeğidir. Öyleyse bu somut şartlarda kurulmuş bir devlette sendikaların koruyacağı hiç mi bir şey kalmamıştır? Yoksa onlar olmadan bütünüyle örgütlü proletaryanın maddi ve manevi çıkarlarını korumamız mümkün müdür? Hayır, bu mantık teorik bakımdan tamamen yanlıştır. Bizi soyut plana çekiyor ya da onbeş -yirmi sene sonra ulaşacağımız —ki bu sürenin de yeteceğinden emin değilim— bir hedefi bugüne getiriyor. Kafamızı toplarsak, aydınca söylevlerin ya da soyut mantık oyunlarının ya da bazan bir «teori»yi andıran ama gerçekte geçiş döneminin özelliklerinin yanlış bir değerlendirmesi olan bir hatanın peşine takılıp gitmezsek, hepimizin yakından tanıdığı bir gerçekle karşı karşıya ol-

duğumuzu göreceğiz. Devletimizin bugünkü durumu gereği, bütünüyle örgütlü proletarya kendi kendini korumak zorundadır ve biz de, kendi payımıza, işçileri kendi devletlerine karşı korumak, hem de işçilerin devletimizi korumalarını sağlamak için bu işçi örgütlerinden yararlanmalıyız. Bu iki türden koruma, alacağımız idari tedbirler ile sendikalarımızla kendi aramızda sağlayacağımız uyumun ya da «bileşim»in kendine özgü içiçe geçişi sayesinde gerçekleşir.

Bu bileşimden ilerde gene söz edeceğim. Ancak tek başına bu kelime bile «sovyet sendikalizmi» biçiminde hayali bir düşman yaratmanın ne kadar yanlış olduğunu göstermeye yetiyor. Çünkü «bileşim» kavramı bir araya getirilecek **farklı** şeylerin var olduğunu gösteriyor; çünkü «bileşim» kavramı devlet iktidarının, bütünüyle örgütlenmiş proletaryanın maddi ve manevi çıkarlarını gene aynı devlet iktidarına **karşı** korumak için tedbirler alabilmesi gerektiğini gösteriyor. Bileşim yerine **birlik** ve **kaynaşma** sağlandığında Kongremizi ilke «ayrılıkları»nı tartışmak ya da teorik soyut muhakemeler yürütmek için değil, somut tecrübemizi etkin bir şekilde değerlendirmek için yapacağız. Troçki yoldaşın sendika «bürokratları» olarak tanımladığı Tomski ve Lozovski yoldaşlarla kendi arasındaki ilke ayrılıkları bulma girişimi de aynı şekilde boşunadır; bu tartışmada bürokratik eğilimi taraflardan hangisinin temsil ettiğine ise daha sonra değineceğim. Riyazanov yoldaşın zaman zaman sloganlar, ilkelerin ifadesinden başka bir şey olmayan sloganlar icat etme gibi bir eğilimi varsa da Tomski yoldaşın bütün hatalarına karşın bu günahı işlemediğini hepimiz iyi biliyoruz. Bu nedenle bu noktada Tomski yoldaşla bir ilke çatışması yaratmanın (Troçki yoldaşın yaptığı gibi) son derece yersiz olduğu kanısındayım. Açıkçası bu beni şaşırtıyor. Teorik ayrılıklar ve diğer hizip ayrılıkları biçiminde günahlar işlediğimiz günlerden bu yana büyümüş sayılırız. (Bu arada bazı iyi şeyler de yaptık elbette.) Artık ilke

ayrılıkları yaratmaya ve bunları abartmaya bir son verip, verimli bir çalışma içine girme zamanıdır. Tomski'nin esas yanının teorisyenlik olduğunu ya da onun böyle bir iddiasının bulunduğunu hiç duymamıştım; bu onun hatalarından biri olabilir ama bu ayrı bir konu. Sendika hareketi içinde yetişen Tomski, kendi durumunda bilinçli ya da bilinçsiz —bu da ayrı bir sorun, işi her zaman bilinçli yaptığı söylenemez— bu zor geçişi yansıtıyorsa; eğer kitle, içinde bulunduğu durumun esas nedenini bilmeden acı çekiyor ve Tomski de nedenini bilmeden **(gülmeler, alkışlar)** bu duruma öfkeyle karşı çıkıyorsa, bu hata değil, saygı duyulacak bir şeydir. Tomski'nin bir çok kısmi teorik hatası olduğundan eminim. Ama titiz bir şekilde kararlar ya da tezler kaleme almak üzere hep birlikte masaya oturduğumuz takdirde her şeyi düzeltebiliriz; belki de bu hataların üzerinde durmayız bile, çünkü verimli çalışma, önemsiz teorik ayrılıkların düzeltilmesinden çok daha yararlıdır.

Şimdi de Buharin'in ~~şerefine~~ «sanayi demokrasisi»nden* söz edeceğim; pek iyi biliriz ki herkesin, büyük adamların bile kendi ufak zaafları vardır; bu, Buharin için de geçerlidir. Süslü sözlere hiç dayanamaz. Merkez Komitesinin 7 Aralık'taki Genel Toplantısında sanayi demokrasisi konulu kararı kaleme alırken nerdeyse kendinden geçti. Ama bu «sanayi demokrasisi»ni yakından inceledikçe onun ne kadar yüzeysel ve teorik bakımdan hatalı olduğunu daha iyi görüyorum. Tam bir laf salatası. Bu örnek, hiç olmazsa bir parti toplantısında bizi bir kez daha şu sözleri söylemeye itiyor: «Buharin yoldaş sözleriniz biraz daha az süslü olsun, bu sizin için de, teori için de, Cumhuriyet için de daha yararlı olacaktır.»

* İngilizce metindeki «sanayi demokrasisi» deyimi Fransızca metinde «üretim demokrasisi» olarak geçmektedir. Aynı şekilde bu deyimle ilgili kısımlarda da İngilizce metinde kullanılan «sanayi» sözcüğü yerine Fransızca metinde «üretim» sözcüğü kullanılmıştır. Okuyucunun dikkatine sunarız (ç. n.)

(Alkışlar.) Sanayi zorunludur. Demokrasi ise sadece siyasi alanda geçerli bir sınıflamadır. Bu deyimin bir söylevde ya da bir makalede kullanılmasına karşı diyecek bir şey yok. Bir makalede bu deyimi açıklığa kavuşturmak için iki şey arasındaki karşılıklı ilişki ele alınır, olur biter. Ama bunu bir tez haline getirmeniz, bunun «aynı fikirde» olan olmayan herkesi birleştiren bir slogan olmasını istemeniz ya da Troçki gibi partinin «iki eğilimden birini seçmek» zorunda olduğunu söylemeniz şaşırtıcıdır. Parti «seçmek» zorunda mıdır, «seçmek» zorunda bırakıldıysa hata kimdedir, bunları ilerde açıklayacağım. Ama madem ki iş buraya vardı, şunu söylemeliyiz: «İlla bir şey seçecekseniz, kafa karıştırmaktan başka işe yaramayan 'sanayi demokrasisi' gibi teorik planda yanlış sloganlardan mümkün olduğu kadar az seçin». Troçki de, Buharin de bu deyimin teorik anlamı üzerinde uzun boylu düşünmemişler ve kargaşalığa düşmüşlerdir. «Sanayi demokrasisi» deyimi onların çekiciliğine kapıldıkları fikirlerin çok ötesinde fikirler akla getiriyor. Onlar sanayiye ağırlık vermek ve dikkati bu noktada toplamak istiyorlardı. Bir makalede, bir söylevde bir şeyi vurgulamak başka şeydir, bunu bir tez haline getirerek Partinin seçim yapmasını istemek başka şeydir. Dolayısıyla şunu söylüyorum: Bu deyimi seçmeyin, çünkü kargaşalık yaratıyor. Sanayi zorunludur, demokrasi ise değil. Sanayi demokrasisi tamamen yanlış bazı fikirlerin doğmasına yol açıyor. Tek kişi yönetimi daha kısa bir zaman öncesine kadar savunulmaktaydı. Her şeyi birbirine karıştırıp insanların kafasını bulandırmamalıyız: İnsanlar sizin ne zaman demokrasi, ne zaman tek kişi yönetimi ve ne zaman diktatörlük istediğinizi ne bilsinler. Elbette diktatörlüğü de asla reddetmemek gerekir; Buharin'in arkamdan «çok doğru» diye haykırdığını duyuyorum. **(Gülmeler, alkışlar.)**

Devam edelim. Eylül ayından beri öncelik siyasetinden eşitlik siyasetine geçmek sorunuyla karşı karşıya-

yız; Genel Parti Konferansının aldığı Merkez Komitesinin de onayladığı kararda da bundan söz ediyoruz.[5] Bu çetin bir sorundur. Çünkü birbiriyle çelişen bu iki siyaseti şu ya da bu şekilde birleştirmek gerekiyor. Neyse ki biraz marksizm bilgimiz var ve iki zıt unsurun ne zaman ve nasıl birleştirilebileceğini ve birleştirilmesi gerektiğini öğrenmiş bulunuyoruz ve daha da önemlisi devrimin üç buçuk yılı boyunca pratikte defalarca zıtları birleştirdik.

Elbette ki bu soruna son derece temkinli bir şekilde ve özüne inerek yaklaşmalıyız. Çünkü bu ilke sorunlarını daha önce de, yedi ve sekiz gruplarının ve Buharin yoldaşın ünlü «tampon-grubunun»[6] oluştuğu ve öncelik siyasetinden eşitlik siyasetine geçişin kolay olmayacağını saptadığımız Merkez Komitesinin şu uğursuz genel toplantılarında* da tartışmıştık. Ama Eylül Konferansının bu kararını uygulamak için biraz çaba göstermek zorunda kalacağız. Çünkü bu zıt kavramlar kulağı tırmalayacak biçimde de birleştirilebilir, kulağa hoş gelen bir uyum içinde de. Öncelik siyaseti, en önemli bir grup sanayi içinden en acil olan bir tanesini tercih etmek demektir. Bu tercihin mahiyeti nedir? Nereye kadar varabilir? Bu çetin bir sorundur ve şunu söyleyeyim bu sorunu çözmek için iyi niyetli olmak yetmez; birçok üstün yeteneğe sahip ve kendisine uygun bir iş verildiğinde harikalar yaratabilecek bir insanın kahramanca çabaları da yetmez. Bu son derece kendine özgü bir meseledir ve doğru bir yaklaşım gerektirir. Eğer öncelik ve eşitlik meselesini ortaya getiriyorsak, bu konuda öncelikle biraz kafa yormalıyız; Troçki yoldaşın eserinde ise bunun izine rastlamak mümkün değil; baştaki tezlerini derinleştirdik-

* Söz konusu olan Merkez Komitesinin 1920 Kasım ve Aralığında yapılan Genel Toplantılarıdır. Bu toplantılarda alınan kararların metni için **Pravda**'nın 13 Kasım 1920 tarihli 255. sayısı ile 14 Aralık 1920 tarihli 281. sayısına bakınız. Özeti de Rus Komünist Partisi Merkez Komitesi organı **Izvestia**'nın[7] 20 Aralık 1920 tarihli 26. sayısında yayınlanmıştır.

çe yaptığı yanlışlar da çoğalıyor. Son tezlerinde bakın şunları okuyoruz:

Tüketim alanında yani emekçilerin kişisel yaşam koşulları çerçevesinde kaçınılmaz olarak eşitlik siyaseti izlenecektir. **Üretim** alanında ise öncelik ilkesi bizler için daha uzun zaman tayin edici olmaya devam edecektir»... (Troçki'nin broşürünün 31. sayfasındaki 41. tez)

Teorik bakımdan tam bir keşmekeş. Kesinlikle yanlış bir görüş. Öncelik ilkesi bir tercih gerektirir ama tüketimi dışında bırakan bir tercih hiç bir şey ifade etmez. Eğer bana günde elli gram ekmek verilerek öncelik tanınacaksa, bundan pek memnun kalacağım söylenemez. Öncelik ilkesi tüketimde de önceliği gerektirir. Aksi halde öncelik bir hayal bir rüya olur. Ne de olsa materyalist kimseleriz. İşçiler de materyalisttir. Eğer üretimde öncelikten söz ediyorsan işçiler de sana öyleyse bize de ekmek, giyecek, et verin diyeceklerdir. Savunma Konseyinde[8] birinin «Ben öncelik sektörüyüm» diyerek battaniyeye sahip çıktığı diğerinin ise «Hayır battaniye benim, yoksa senin işçilerin hapı yutar, sektörün de mahvolur» dediği tek tek somut durumları ele alarak bu konuda yaptığımız sayısız tartışmada da görüşümüz buydu, halen de budur.

İşte bu yüzden bu tezlerde eşitlik ve öncelik sorununa yaklaşımın temelden yanlış olduğunu görüyoruz. Bir de üstelik pratikte gerçekleşmiş ve sınanmış şeylerin de gerisine düşülüyor. Bunları kabul edemeyiz, bunlar bizi hiç bir yere götürmez.

Devam edelim ve gelelim «bileşim» sorununa. «Bileşim» sorunu konusunda şu anda yapılacak en iyi şey, ondan hiç söz etmemekti. Söz gümüşse, sükût altındır. Neden? Çünkü zaten pratik içinde bileşim gerçekleşmektedir; bileşimin **pratikte** gerçekleşmediği tek bir önemli eyalet ekonomik konseyi, Milli Ekonomi Yüksek Konseyinin ve Halk Ulaştırma Komiserliğinin tek bir önemli dairesi yoktur. Ama sonuçlar bütünüyle tatmin edici midir? İşte işin zor yanı da budur. Bileşimin **gerçek hayatta**

nasıl sağlandığına ve bize ne getirdiğine bakmak gerekir. Bileşimi şu ya da bu kurumda gerçekleştirmeyi amaçlayan sayısız kararname vardır. Ama gene de hâlâ kendi pratik tecrübemizi incelemeyi, bütün bunların gerçek sonuçlarını ele almayı, belli bir sanayi kolundaki bileşimin ne sonuç verdiğini, eyalet sendikasından belli bir üyenin eyalet ekonomik konseyinde belli bir göreve getirilmesinin sonucunun ne olduğunu, bu görevde kaç ay kaldığını vb. incelemeyi başaramadık. Başardığımız bir şey varsa o da bileşim konusunda ilke ayrılıkları yaratmak ve dolayısıyla hata etmektir. Bu işin ustası kesildik ama iş kendi tecrübemizi incelemeye, değerlendirmeye gelince ortada kimse kalmıyor. Ancak Sovyet Kongrelerinde tarımın geliştirilmesi yasasının nasıl uygulandığını araştırmak için tarım alanlarını incelemekle görevli komisyonlar yanında bileşimi incelemekle görevli, Saratov eyaletinin un sanayisinde, Petrograd maden sanayisinde, Donetz havzasındaki kömür sanayisinde v.b. bileşimin ne sonuç verdiğini araştıracak komisyonlar da oluşturulduğunda ve bu komisyonlar yığınla malzeme toplayıp: «Şunları şunları inceledik» diye açıkladıklarında, şunu diyeceğim: «İşte şimdi işe giriştik, artık çocuk değiliz!» Ama bileşimi gerçekleştirme çabası içinde geçen üç yıldan sonra uydurma ilke ayrılıkları üzerine geliştirilen «tezler»in önümüze sürülmesi kadar acı ve yanlış ne olabilir? Bileşim işine giriştik ve bunu doğru bir şekilde yaptığımızdan şüphem yok; ancak henüz tecrübelerimizin sonuçlarını incelemiş değiliz. Dolayısıyla bu sorunda benimsenecek akla uygun biricik taktik, susmaktır.

Pratik tecrübeyi incelemeliyiz. Bileşim konusunda pratik talimatlar içeren kararnameler ve kararlar imzaladım; hiç bir teori pratiğin yarısı kadar önemli değildir. Bu nedenle ben, ne zaman «biraz da 'bileşim'den söz edelim» dense, «biraz da yaptıklarımızı inceleyelim» cevabını veriyorum. Şüphesiz birçok hata yaptık. Belki

de kararnamelerimizin büyük kısmını değiştirmemiz gerekecektir. Buna bir diyeceğim yok, kararnamelere de hiç mi hiç aşık değilim. Ama o zaman somut öneriler getirin, şunlar şunlar değiştirilsin deyin. İşte pratik ve etkin yaklaşım budur. Zaman kaybına ve bürokratik tasarılar hastalığına yol açmayacak olan da budur. Ne var ki, Troçki'nin broşürünün «Pratik Sonuçlar» başlıklı VI. bölümü ele alındığında Troçki'nin hatasının da bu olduğu görülür. Bu bölümde Bütün-Rusya Sendikaları Merkez Konseyinin ve Milli Ekonomi Yüksek Konseyinin mevcudunun üçte birinin ya da yarısının her iki kuruma da üye kimselerden oluşması gerektiğini; mevcudun yarısı ile üçte ikisinin de komisyonda görev alması gerektiğini v.b. okuyoruz. Neden mi? Özel bir nedeni yok, sadece «göz kararı». Şüphesiz birçok kez kararnamelerde böyle göz kararıyla oranlar saptadığımız oldu; kararnamelerde bunu yapmak neden kaçınılmazdır? Bütün kararnameleri savunacak, onları gerçekte olduklarından daha iyi gösterecek değilim. Kararnamelerde sık sık üyelerin yarısı ya da üçte biri v.b. gibi göz kararı oranlar saptadığımız oluyor. Kararnamenin böyle bir şeyi şart koşması şu anlama gelir: Böylesini bir deneyin, daha sonra «deney»inizin bir muhasebesini yapacağız. Sonuçları değerlendireceğiz. Bu değerlendirmeyi yaptıktan sonra daha da ileri gideceğiz. Bileşim sorunu üzerinde çalışıyoruz ve bu bileşimi gittikçe daha iyi yapacağımızı umuyoruz, çünkü gün geçtikçe sorunları daha pratik ve daha etkin bir şekilde ele alıyoruz.

İşte şimdi de kendimi «üretim propagandası»na kaptırdım galiba! Ne yapalım başka çare yok! Sendikaların üretimdeki rolünü tartışırken bu soruna değinmemek olanaksızdır.

İşte bu yüzden şimdi üretim propagandası sorununu ele alacağım. Bir kez daha söyleyeyim bu pratik bir sorundur ve biz de onu pratik bir şekilde ele alacağız. Üretim propagandasıyla görevli devlet örgütleri[9] daha şim-

diden kurulmuş bulunuyor. Bunlar iyi midir, kötü müdür bilemem; sınamak gerekir. Bu konuda «tezler» kaleme almaya ise hiç gerek yoktur.

Sendikaların üretimin bütünü içinde oynadıkları rolden söz ederken, bildik demokratik ilkeler dışında demokrasi konusunda söylenecek bir şey yoktur. «Sanayi demokrasisi» türünden lastikli deyimler yanlıştır ve hiç bir iyi sonuç vermez. Birinci nokta budur. İkincisi, üretim propagandasıdır. Üretim propagandası için örgütler zaten kurulmuştur. Troçki'nin tezleri ise üretim propagandası üzerine tartışma açıyor. Bunun hiç bir yararı yoktur, çünkü bu konuda tezler ileri sürmenin zamanı artık geçmiştir. Bu örgütler iyi midir kötü müdür, henüz bilmiyoruz. Hele bir pratikte sınayalım o zaman anlarız. Sorunu inceleyelim, araştırma yapalım. Diyelim ki bir kongrede onar üyelik on komite var, onlara soralım: «Üretim propagandası yaptınız mı? Nasıl yaptınız ve ne sonuç verdi?» Böyle bir incelemeden sonra, en başarılı olanları ödüllendirir ve yararsız tecrübeyi bir kenara atarız. Daha şimdiden, az da olsa gerçek bir pratik tecrübemiz var; bu durumda bizi «ilkeler konusunda tezler»e çekmekle geriye götürüyorlar. Bu «sendikalizm»den çok «gerici» bir hareket niteliği taşıyor.

Üçüncüsü de ikramiyeler. **Aynî** (mal şeklinde ç.n.) ikramiye verilmesi: İşte sendikaların üretimdeki rolü ve görevi budur. Bu işe başlandı ve devam ediliyor. Bunun için 227 ton buğday ayrılmıştı; 77 tonu dağıtıldı. Gerektiği gibi dağıtıldı mı? Bilemem. Halk Komiserleri Konseyinde dağıtımın iyi yapılmadığı, ikramiye olarak değil de ücret fazlası şeklinde verildiği söylendi; Halk Çalışma Komiserliği görevlileri ve sendika temsilcileri de bunu doğruladılar. Bir komiteyi sorunu incelemekle görevlendirdik ancak henüz bir sonuç alınmamıştır. 77 ton buğdayı, çalışmasında kahramanlık gösteren gayretli, yetenekli, fedakar kısacası Troçki'nin yücelttiği nitelikleri taşıyan kimseleri ödüllendirecek şekilde dağıtmak

gerekir. Gene de şu anda söz konusu olan buğday ve et dağıtmaktır, tezlerde vaaz vermek değil. Örneğin, eti «öncelik» verilen sektörlerde çalışan işçilere ikramiye olarak vermek üzere, diğer emekçi kesimlerden kesmek daha iyi olmaz mı? Bu anlamda öncelik ilkesini reddetmiyoruz. Bu ilke gereklidir. Bu konudaki pratik tecrübemizi titizlikle inceleyeceğiz.

Dördüncü olarak, disiplin mahkemelerine göz atalım. Eğer disiplin mahkemelerimiz yoksa, sendikaların üretimdeki rolü de, «sanayi demokrasisi» de (Buharin yoldaş gücenmesin) sadece bir hiçtir. Oysa tezlerinizde bunlara hiç yer verilmemiştir. Şu halde Troçki'nin tezleri ve Buharin'in önerisi hakkında söylenebilecek tek şey, teorik bakımdan da, pratik bakımdan da, ilkeler açısından da, «işler acısı» bir durumda olduklarıdır.

Soruna yaklaşımınızın marksist bir yaklaşım olmadığına eminim. Tezlerin içerdiği çok sayıdaki teorik hatayı bir yana bırakalım, «sendikaların rolü ve görevleri»ni bu şekilde değerlendirmek marksist bir yaklaşım değildir. Çünkü bugünkü durumun kendine özgü siyasi yönlerini hesaba katmadan böylesine geniş bir konuyu ele almak imkansızdır. Rus Komünist Partisi 9. Kongresinin sendikalarla ilgili kararında, Buharin yoldaşla birlikte, siyasetin ekonominin en yoğun ifadesi olduğunu yazmamız sebepsiz değildi.

Şimdiki siyasi durumu tahlil edecek olursak, geçiş dönemi içinde bir geçiş dönemi yaşadığımızı söyleyebiliriz. Proletarya diktatörlüğü baştan sona bir geçiş dönemidir; ancak şimdi önümüzde, deyim yerindeyse, yığınla yeni geçiş dönemi var: Askerlerin terhisi, savaşın bitmesi, eskisine oranla daha uzun bir ateşkes olanağı, askeri cepheden çalışma cephesine daha somut bir geçişi sağlama olanağı. Bu —sadece bu bile—, işçi sınıfının köylülüğe karşı tutumunda bir değişiklik yapması için yeterlidir. Hangi yönde? Bunun büyük bir titizlikle incelenmesi gerekir; oysa sizin tezlerinizden hiç de böyle bir sonuç

çıkmıyor. Bu incelemeyi yapmadığımız sürece sabırlı olmasını bilmek gerekir. Halk bitkin bir durumdadır; bazı acil sanayi dallarında kullanılmak üzere ayrılmış yedeklerin çoğu tükenmiştir; proletaryanın köylülüğe karşı tutumu bir değişim içindedir. Savaş müthiş bir bitkinliğe yol açmış, ihtiyaçlar artmış ama üretim artmamıştır ya da çok az artmıştır. Öte yandan, daha önce 8. Sovyet Kongresine sunduğum raporda da belirttiğim gibi, ikna temeline dayanmasını sağlayabildiğimiz zaman yaptırım uygulamamız doğru ve başarılı olmuştur. Troçki ve Buharin'in bu çok önemli tespiti hiç mi hiç hesaba katmadıklarını belirtmeliyim.

Üretimdeki yeni görevlerimiz açısından, yeterince geniş ve sağlam bir ikna temeli yarattığımız söylenebilir mi? Hayır, bu işe daha yeni başlıyoruz. Henüz kitleleri buna alıştırmadık. Peki ama kitleler bu yeni görevlere bir anda geçebilirler mi? Hayır. Örneğin toprak ağası Vrangel'i devirmek gerekir mi, bunun için fedakarlık yapmaya değer mi gibi soruları cevaplamak için özel bir propagandaya gerek yoktur. Ama sendikaların üretimdeki rolü sorununu daha yeni incelemeye başladık, («ilkeler», «Sovyet sendikalizmi» üzerine düşünceler ve bu türden diğer boş sözleri değil de sorunun pratik yanını kastediyorum); üretim propagandasıyla görevli örgütü daha yeni kurduk; henüz bu konuda tecrübemiz yok. Aynî ikramiyeler vermeye başladık ama sonuçlarının ne olacağı konusunda tecrübemiz yok. Disiplin mahkemeleri kurduk ama sonuçları nedir bilmiyoruz. Oysa siyasi bakımdan en canalıcı olan kitlelerin eğitimidir. Sorun bu açıdan incelendi mi, bu açıdan düşünülüp değerlendirildi mi? Bunu yapmaktan uzağız. Ve bu, son derece temel, köklü ve tehlikeli bir siyasi hatadır; çünkü burada, her konuda olduğundan daha da fazla, «bir kumaşı biçmeden önce yedi kere ölçmek» kuralına uymak gereklidir. Oysa biz hiç ölçmeden biçmeye koyulduk. «Partinin iki eğilimden birini seçmek zorunda olduğu» söyleniyor, ne var ki «sanayi demokrasisi» sahte sloganı

bir tek defa bile ölçülmeden icat edilmiştir.

Özellikle, kitlelerin gözle görülür bürokratik uygulamalarla karşılaştığı ve bizim de bu konuyu gündeme aldığımız bir siyasi ortamda bu sloganın ne anlama geldiğini kavramak gerekir. Troçki yoldaş, tezlerinde, işçi demokrasisi konusunda Kongrenin yapacağı işin «oybirliğiyle bunu karara geçirmek»ten ibaret olduğunu söylüyor. Bu yanlıştır. Karara geçirinceye kadar yapılacak çok şey vardır; karara geçirmek uzun uzadıya ölçülüp biçilmiş birşeyi pekiştirmek demektir, oysa biz henüz işçi demokrasisi sorununu tam anlamıyla ölçüp biçmiş, denemiş ve sınamış olmaktan uzağız. «İşçi demokrasisi» sloganını attığımız takdirde kitlelerin bunu nasıl yorumlayacağını biraz düşünün.

«Biz sıradan insanlar, halktan insanlar, taze kana ihtiyaç olduğunu, işlerin düzelmesi ve bürokratların kovulması gerektiğini söylüyoruz, siz ise üretimi sürdürmekten ve üretimde başarı kazanıp demokrasiyi ispat etmekten dem vurarak bize hikaye anlatıyorsunuz. Ama biz böylesine bürokratik yönetimler, genel idareler altında üretimi sürdürmeyi reddediyoruz, farklı bir yönetim istiyoruz.» Kitlelere, sorunları tartışma, kavrama ve onlar üzerinde kafa yorma fırsatı vermediniz; Partinin yeni tecrübeler kazanmasına izin vermediniz ve şimdi de iki ayağınızı bir pabuca sokarak ölçüsüzce davranıyor ve teorik bakımdan da yanlış formüller icat ediyorsunuz. Bu hatanın, işgüzar görevliler tarafından kimbilir daha kaç kat ağırlaştırılacağını bir düşünün! Siyasi bir önder sadece kendi yönetim biçiminden değil aynı zamanda kendisine bağlı kimselerin eyleminden de sorumludur. Zaman zaman onların ne yaptığından habersiz olabilir, çoğu zaman bazı şeyleri yapmamış olmalarını isteyebilir ama gene de sorumlu olan odur.

Şimdi de Merkez Komitesinin 9 Kasım ve 7 Aralık tarihli genel toplantılarından söz edeceğim. Bu toplantılar, söz konusu hataları mantık kavramları, varsayımlar

ve teorik düşünceler düzeyinde yansıtmakla yetinmeyip eylem planında da ortaya koymuşlardır. Bu da Merkez Komitesinde kargaşalığa yol açmıştır; Partimiz tarihinde devrimden bu yana ilk kez böyle bir durum ortaya çıkıyor ve bu tehlikeli bir şeydir. En vahimi de bunun bir bölünmeye yol açması ve en büyük zararı veren, en fazla karışıklık yaratan Buharin-Preobrajenski-Serebriakov «tampon» grubunun ortaya çıkmasıdır.

«Glavpolitput»[10] ve «Tsektran»[11] olaylarını hatırlayacaksınız. 1920 Nisan'ında, 9. Parti Kongresi kararı Glavpolitput'un «geçici» bir organ olarak kurulduğunu, bununla birlikte **«en kısa zamanda»**[12] normal şartlara dönmenin gerekli olduğunu belirtiyordu. Eylül'de ise şunu okuyoruz; «Normal şartlara dönün».* Genel toplantı Kasımda —9 Kasımda— yapıldı ve Troçki tezlerini, sendikalizm konusundaki düşüncelerini sundu. Üretim propagandası ile ilgili birkaç iyi nokta olmakla birlikte, bütün bunların zamansız, konu dışında bir takım sözler, geriye atılmış bir adım olduğu ve Merkez Komitesinin şu anda böyle şeylerle uğraşmaması gerektiği belirtilmeliydi. Buharin «çok güzel» diyor. Çok güzel olabilir ama sorunun cevabı bu değildir. Hararetli bir tartışmadan sonra dörde karşı on oyla bir karar alındı; bu kararda nazik ve yoldaşça bir tavırla, Tsektran'ın «sendika içinde proletarya demokrasisi yöntemlerini güçlendirme ve yaygınlaştırma» sorununu bizzat kendisinin «gündeme getirdiği» söylenivordu. Bu kararda, Tsektran'ın, «Rusya Sendikalar Merkez

* **Rus Komünist Partisi Merkez Komitesi organı İzvestia**'nın 26. sayısının 2. sayfasında yer alan Merkez Komitesi Eylül Genel Toplantısı Kararı üçüncü paragraf: «Öte yandan Merkez Komitesi, çalışma hayatını ayakta tutacak ve onu örgütleyecek geçici birer araç niteliğindeki Glavpolitput ve Politvod'un[13] doğmasına neden olan ulaşım sendikalarının içinde bulunduğu zor durumun bugün gözle görülür ölçüde düzeldiği fikrindedir. Bu nedenle sendikal aygıt içine girerek onun içinde eriyecek organlar olarak bu örgütlerin sendikaya dahil edilmesi işlemine artık geçilebilir ve geçilmelidir.»

Konseyinin diğer sendikal birliklerle eşit haklara sahip bir parçası olacağı, bu Konseyin genel çalışmasına etkin bir şekilde katılması»[14] gerektiği belirtiliyordu.

Merkez Komitesi Kararının ana fikri nedir? Gayet açık: «Tsektran'lı yoldaşlar! Çalışmanızdan bütün sendikaların yararlanması için, çalışmanızda bürokrasi, adam kayırma, kendini beğenmişlik gibi illetlerin ve 'biz sizden daha iyiyiz' tutumunun izine bile artık rastlanmaması için, Kongrenin ve Merkez Komitesinin kararlarının sadece biçimine değil özüne de uygun davranın; artık biz sizden daha üstün, daha zenginiz, daha fazla yardım alıyoruz diye övünmeyin.»

Bundan sonra, pratik çalışmaya geçiyoruz. Bir komisyon kurulmuş ve kimlerden oluştuğu açıklanmışken Troçki bu komisyonu terkediyor, onu baltalıyor, içinde çalışmayı reddediyor. Neden? Bunun tek bir nedeni var. Lutovinov'un muhalefet rolünü oynaması. Bu doğrudur ve aynı şey Osinski için de geçerlidir. Bütün samimiyetimle bu rolün hiç de hoş olmadığını söylemeliyim. Ancak bu bir gerekçe olabilir mi? Osinski tohum kampanyasını ustaca yönetti. Yürüttüğü «muhalefet kampanyası»na rağmen onunla birlikte çalışmak gerekirdi. Komiteyi baltalama tutumu ise bürokratik; sovyetlikle, sosyalistlikle ilgisi olmayan, hatalı ve siyasi bakımdan da zararlı bir tutumdur. «Muhalefet» içinde iyi olanı kötü olandan ayırmanın gerektiği bir anda böyle bir tutum takınmak üç kat daha tehlikeli, siyasi bakımdan üç kat daha zararlıdır. Osinski «muhalefet kampanyası»nı yönetirken ona «bu kampanyanın zararlı olduğunu» söylüyorum ama doğrusu onu tohum kampanyasını yönetirken görmek de bir zevk! Lutovinov'un da «muhalefet kampanyası» yürütmekle tıpkı İşçenko ve Şliyapnikov gibi hata ettiğini asla reddetmiyorum; ne var ki bu nedenle komisyon baltalanamaz.

Zaten bu komisyon neyi temsil ediyordu? Bu komisyon, saçmasapan ayrılıklar üzerine yapılan aydınca tartışmalardan pratik çalışmaya geçişi temsil ediyordu. Üre-

tim propagandası, ikramiyeler, disiplin mahkemeleri, işte komisyonun üzerinde çalışacağı ve tartışılması gereken konular bunlardı. Bir noktada, «tampon grup»un başını çeken Buharin, Preobrajenski ve Serebriyakov'la birlikte, Merkez Komitesi içinde tehlikeli bir bölünmenin oluştuğunu görerek bir tampon yaratmaya koyuldu; öyle bir tampon ki nitelemek için parlamenter bir deyim bulamıyorum. Buharin yoldaş gibi iyi bir karikatürcü olsaydım kendisini şöyle çizerdim: Bir adam elindeki bidondan ateşin üzerine petrol döküyor. Karikatürün altına da «tampon petrol» yazardım. Buharin yoldaş bir şey yaratmak istiyordu. Şüphesiz bu isteğinde, bu «tampon» olma arzusunda samimiydi. Ama tampon gerçekleşmedi. Gerçekleşmemesinin nedeni ise Buharin yoldaşın siyasi durumu hesaba katmamış olması ve üstelik teorik hatalar işlemiş olmasıydı.

Bütün bu anlaşmazlıkları geniş bir şekilde tartışmak gerekli miydi? Bu önemsiz şeylerle uğraşmaya değer miydi? Bir Parti Kongresinden önceki değerli birkaç haftayı bunlarla heba etmeye değer miydi? Bu süre içinde ikramiyeler, disiplin mahkemeleri, bileşim gibi sorunları ele alabilir ve inceleyebilirdik. Merkez Komitesi komisyonunda bu sorunlara etkili çözümler getirebilirdik. Eğer Buharin yoldaş bir tampon oluşturmak istiyor ve yanlış kapıyı çalan bir adam durumuna düşmek istemiyor idiyse, Troçki yoldaşın komisyonda kalması için ısrar etmeliydi. Çünkü eğer bunu yapsaydı, yapıcı bir çalışma içine girmiş olurduk ve komisyon da, tek kişi yönetimi, demokrasi, sorumluların atanması vb. sorunların pratik yönleriyle uğraşabilirdi.

Devam edelim. Aralık ayında (7 Aralık tarihli Genel Toplantı) suyolu ulaştırmacılarıyla aranın bozulması üzerine çatışma daha da vahimleşti; Merkez Komitesinde bizim 7 oyumuza karşı 8 oy vardı. Buharin yoldaş iki tarafı «uzlaştırmak» ve «tampon» rolü oynamak çabası içinde alelacele Aralık Genel Toplantısı Kararının «teori» bölü-

münü kaleme aldı; ne var ki komisyonun uğradığı başarısızlıktan sonra bu çaba elbette hiç bir sonuç veremezdi.

Glavpolitput ve Tsektran'ın hatası neydi? Yaptırım uygulamasına başvurmak mı? Tam tersine, bu onların başarısı oldu. Onların hatası normal sendikal faaliyete, 9. Parti Kongresinin talep ettiği gibi, anlaşmazlığa düşmeden ve istenilen zamanda geçmesini bilememek; sendikalarla kendi aralarında doğru dürüst bir uyum sağlayamamak; sendikaları kendileriyle eşit kabul edip yardımlarına koşmayı beceremememektir. Kahramanlık, coşkunluk, v.b., askeri tecrübemizin olumlu yanıdır. Ama aynı zamanda en berbat asker unsurlarda görülen bürokrasi ve kendini beğenmişlik de askeri tecrübemizin olumsuz yanını oluşturur. Troçki'nin tezleri, kendi niyeti ne olursa olsun, askeri tecrübede iyi olanı değil de en kötü olanı destekler niteliktedir. Unutmayalım ki bir siyasi önder sadece kendi siyasetinden değil aynı zamanda kendisine bağlı kimselerin eylemlerinden de sorumludur.

Size son olarak Rudzutak yoldaşın tezlerinden söz edeceğim. (Bu tezleri daha önce fark etmediğim için dün kendime söylemedik laf bırakmadım.) Rudzutak'ın bir hatası var, yüksek perdeden konuşmasını, etki altına almasını ve güzel cümleler yapmasını bilmiyor. Hiç fark edilmemek tehlikesiyle karşı karşıya. Dün toplantıya katılamayınca elimdeki belgeleri taradım ve aralarında 2 ile 6 Kasım 1920[15] tarihlerinde toplanan Bütün-Rusya Sendikaları Beşinci Konferansı için basılmış bir metne rastladım. Yazının başlığı şöyle : **«Sendikaların Üretimdeki Görevleri.»** Şimdi bu yazıyı size okuyacağım, zaten pek uzun değil.

BÜTÜN-RUSYA SENDİKALARI BEŞİNCİ KONFERANSI İÇİN

Sendikaların Üretimdeki Görevleri

(RUDZUTAK YOLDAŞIN RAPORUNDAKİ TEZLER)

1- Ekim Devriminin hemen ertesinde, işçi **denetimini** uygulamanın yanısıra üretimi örgütleme ve **üretimi yönetme** çalışmasını da üstlenebilecek ve üstlenmesi gereken **tek** kuruluş **pratik olarak** sendikalardı. Sovyet iktidarının ilk başlarında, ulusal ekonomiyi yönlendirecek devlet aygıtı henüz oluşmamıştı. Öte yandan işletme sahiplerinin ve yüksek teknik kadroların baltalama faaliyetleri işçi sınıfını, acil olarak sanayinin korunması ve ülke ekonomisinin normal işleyişine dönmesi sorununu ele almaya zorluyordu.

2- Esas uğraşı özel işletmeleri tasfiye etmek ve bunların devlet tarafından işletilmesini örgütlemek olan Ulusal Ekonomi Yüksek Konseyinin faaliyet gösterdiği bir sonraki dönemde ise **sendikalar,** ekonominin yönetimiyle görevli **devlet organlarıyla yanyana** ve **onlarla birlikte bu işi yürütmüşlerdir.**

Devlet organlarının zayıflığı **bu paralelliğin** nedenini açıklamakla kalmıyor, aynı zamanda doğruluğunu da gösteriyordu; sendikalarla iktisadi yönetim organları arasında tam bir ilişkinin kurulmasıyla bu, tarihi olarak da doğrulanmıştı.

3- İktisadî devlet organlarının üretim aygıtı ve üretimin yönetimi üzerindeki denetimlerini adım adım genişletmeleri ve bu aygıtın farklı kesimleri arasında koordinasyon sağlanması sonucunda **sanayinin yönlendirilmesi** ve üretim programının hazırlanması **çalışmasındaki ağırlık merkezi bu organlara kaydı.**

Bu yüzden de sendikaların üretimin örgütlenmesine ilişkin faaliyeti, belli başlı komite, merkez ve fabrika **yönetim kurullarının oluşturulmasına katılmaktan** ibaret hale geldi.

4- Şu anda yeniden, Sovyet Cumhuriyetinin ekonomik organlarıyla sendikalar arasında en sıkı bağların kurulması sorunuyla karşı karşıyayız. Günümüzde her çalışma biriminden akla en uygun biçimde yararlanmak, üreticiler kitlesinin tümünü üretim sürecine bilinçli olarak katılmaya teşvik etmek, her ne pahasına olursa olsun kesinlikle gereklidir. Bugün iktisadî devlet yönetim aygıtı yavaş yavaş büyüyerek karmaşık, üretime oranla aşırı bürokratik, dev gibi bir makine haline gelmiş bulunuyor; ve kaçınılmaz olarak sendikaların iktisadî organlar içinde sadece kişi olarak değil aynı zamanda bütünüyle örgüt olarak da temsil edilmelerini ve bu şekilde üretimin örgütlenmesine doğrudan katılmalarını zorunlu kılıyor.

5- Ulusal Ekonomi Yüksek Konseyi, **üretimin maddi unsurlarının** (hammadde, yakıt, makinelerin durumu v.b.) sağlanmasından hareketle, genel üretim programını hazırlamaya girişirken; sendikalar da soruna üretim hedeflerindeki değişikliklere uyacak ve emekten akla en uygun biçimde yararlanacak şekilde yani **emeğin örgütlenmesi açısından yaklaşmalıdırlar.** Bu nedenle, maddi kaynakların kullanımı ile emeğin kullanımını akla en uygun biçimde birleştirmek için, **genel üretim programının hem bölümleri hem de bütünü zorunlu olarak sendikalarla işbirliği içinde hazırlanmalıdır.**

6- Gerçek bir iş disiplininin yerleşmesi, çalışmadan kaçanlara karşı başarılı bir mücadele, v.b. ancak üretimde bulunan kitlenin tümünün bu görevlerin gerçekleştirilmesine **bilinçli olarak katılmasıyla** mümkündür. Bu amaça **bürokratik yöntemlerle** ve **tepeden inme emirlerle** ulaşılamaz; tersine, üretime katılan herkesin kendi yaptığı görevin gerekliliğini ve yararını kavraması şarttır; ürtime katılan herkes tepede saptanan görevleri yerine getirmekle yetinmemeli, aynı zamanda üretimdeki hem teknik, hem de örgütsel bütün hataların giderilmesine bilinçli olarak katılmalıdır.

Bu alanda sendikalara çok görev düşmektedir. Sendikalar her fabrikadaki, **her atelyedeki üyelerine,** teknik araçların **kötü kullanımı sonucu** ya da kötü bir yönetim yüzünden **emeğin kullanımında ortaya çıkacak bütün hataları saptamasını ve bunları değerlendirmesini** öğretmelidir. **Çeşitli** işletme ve üretim dallarında elde edilen **tecrübelerin tümünden,** bürokrasiye, dağınıklığa ve kırtasiyeciliğe karşı kararlılıkla mücadele etmek için yararlanılmalıdır.

7- Bu üretim görevlerinin önemini özellikle belirtmek için, onlara günlük çalışma içinde örgütsel planda belirli bir yer vermek gerekir. Sendikaların, Üçüncü Bütün-Rusya Kongresi kararı uyarınca kurulan **iktisadi büroları,** tüm sendikal çalışmanın niteliğini adım adım açıklığa kavuşturmak ve tanımlamak üzere faaliyetlerini geliştirmelidirler. Örneğin, bugünkü toplumsal şartlarda, bütün üretim bizzat emekçilerin ihtiyaçlarını karşılamaya yönelirken, **ücret oranları ve ikramiyeler de üretim planının ne ölçüde gerçekleştiğine sıkı sıkıya bağlı olmalıdır.** Aynî ikramiyeler ve ücretin bir kısmının aynî olarak ödenmesi adım adım, işçilerin ihtiyaçlarının emek üretkenliğinin düzeyine bağlı olarak karşılandığı bir **sisteme** dönüşmelidir.

8- Sendika faaliyetinin bu şekilde kavranması bir yandan **paralel organların (siyasi bürolar, v.b.)** varlığına son verecek, öte yandan da kitleler ile iktisadî yönetim organları arasında sıkı bağlar kurulmasını sağlayacaktır.

9- Üçüncü Kongreden sonra sendikalar, iktisadî inşaya katılma programlarını gerçekleştirmeyi önemli ölçüde başaramadılar. Bir yandan **askeri şartlar,** öte yandan **örgütsel plandaki zayıflıkları** ve bir de iktisadi organların pratik ve idari çalışmasından kopuk oluşları bu duruma neden oldu.

10- Bu yüzden sendikalar acil pratik görev olarak şunları saptamalıdırlar : a) Üretim ve yönetim sorunlarının çözümüne en etkin biçimde katılmak; b) ilgili iktisadî organlarla birlikte **yetkili** yönetim organlarının **kurulmasına** doğrudan katılmak; c) değişik **yönetim birimlerini** titiz bir şekilde denetlemek ve üretim üzerinde etkili olmak; d) iktisadî **planların** ve üretim programlarının hazırlanmasına ve uygulanmasına katılmak; e) İktisadî önceliklere uygun olarak **emeği örgütlemek;** f) geniş çapta bir üretim **ajitasyonu ve propagandası örgütlemeye** girişmek.

11- **Sendikaların** iktisadî büroları ve sendikal örgütler, sendikaların üretimin örgütlenmesi faaliyetine düzenli bir şekilde katılmasını sağlayacak gerçekten güçlü ve dinamik birer araç haline gelmelidirler.

12- İşçilerin maddi ihtiyaçlarının düzenli bir şekilde karşılanması için sendikaların, **İaşe Komiserliğinin hem mahalli hem de merkezi dağıtım organlarını etkilemesi** gerekir; bunun için sendikalar bütün bu organlar içinde yer alarak pratik ve etkin bir denetim uygulamalı, özellikle de **işçilerin ihtiyaçlarının** karşılanması ile görevli merkez ve eyalet **komisyonlarının** faaliyetine özel bir dikkat göstermelidirler.

13- Bir takım önemli komitelerin, merkezlerin, vb. dar kısım çıkarları yüzünden «öncelik» kavramı son derce tutarsız bir hale gelmişken sendikalar, ekonomide bu öncelik siyasetinin gerçek anlamıyla uygulanmasını savunmalı ve nelere öncelik verileceğinin üretimin önemine ve ülkenin maddi kaynaklarına göre belirlenmesini sağlamak amacıyla yürürlükteki sistemi gözden geçirmelidirler.

14- Örnek işletme olarak nitelenen işletme grubunun etkin bir yönetim, iş disiplini ve sendika faaliyeti sayesinde gerçekten bir örnek haline getirilmesi için özel bir dikkat gösterilmelidir.

15- Emeğin örgütlenmesi konusunda sendikalar, uyumlu bir ücret sistemi getirmenin ve randıman normlarını baştan aşağı gözden geçirmenin yanı sıra değişik **işten kaçma biçimlerine** (işe gelmeme, geç kalma, v.b.) karşı mücadeleye dört elle sarılmalıdırlar. Bugüne kadar gerektiği gibi önem verilmeyen disiplin mahkemeleri, proleter iş disiplinine yönelen saldırılara karşı gerçek bir mücadele aracı olmalıdırlar.

16- Yukarda sıralanan görevleri yerine getirmek, aynı zamanda pratik bir üretim propagandası planı hazırlamak ve işçilerin iktisadi durumlarını iyileştirmeye yönelik tedbirler geliştirmek, iktisadi büroların görevi olmalıdır. Bu nedenle Sendikalar Merkez Konseyi iktisadi bürosunu, iktisadi inşanın pratik sorunlarını iktisadi devlet organlarının çalışmasıyla bağıntılı olarak inceleyecek bir **Bütün-Rusya İktisadi Büroları Konferansını** özel olarak en kısa zamanda toplantıya çağırmakla görevlendirmek şarttır.

Umarım neden kendime sitemler yağdırdığımı şimdi siz de anlıyorsunuzdur. İşte Troçki yoldaşın uzun uzadıya düşündükten sonra yazdıklarına ve Buharin Yoldaşın hiç düşünmeden yazdıklarına (7 Aralık oturumunda alınan karar) kıyasla yüz kat daha iyi bir program. Sendikal hareket içinde uzun yıllardan beri çalışmamış Merkez Komitesi üyeleri olarak hepimizin Rudzutak yoldaştan öğreneceğimiz pek çok şey var. Bu, Troçki ve Buharin için de geçerlidir. Sendikalar bu programı kabul etmiştir.

Hepimiz disiplin mahkemelerini tamamen unutmuştuk, oysa aynî ikramiyeler olmadan, disiplin mahkeme-

leri olmadan «sanayi demokrasisi» boş laftan ibaret kalır.

Rudzutak'ın tezleriyle Troçki'nin Merkez Komitesine sunduğu tezleri karşılaştırıyorum. Troçki'nin 5. tezinin sonunda şu satırlar yer alıyor:

«... şu andan itibaren sendikaların yeniden örgütlenmesi yani yönetici personelin özellikle bu açıdan ayıklanması sorununu ele almak gerekir»...

İşte gerçek bir bürokratik yaklaşım örneği: Troçki ve Krestinski sendikaların «yönetici personelini» ayıklayacaklar!

Bir kere daha tekrarlayayım: Tsektran'ın hatasının kaynağı da budur. Baskı yapmak hata değildi; bu onun başarısıdır. Onun hatası bütün sendikalarda görülen ortak sorunları ele almayı bilmemesidir; onun hatası disiplin onur mahkemelerini hem kendisinin kullanmayı bilememesi, hem de bütün sendikaların bunları daha adil, daha hızlı ve daha etkili bir biçimde kullanması için onlara yardım etmemesidir. Rudzutak yoldaşın tezlerinin disiplin mahkemeleriyle ilgili bölümünü okurken kendi kendime, kesinlikle bu konuda önceden çıkmış bir kararname olacaktır diyordum. Gerçekten de var. Bu 14 Kasım 1919 tarihli. «İşçi Disiplin Onur Mahkemeleri Yönetmeliği»dir (**Yasama Kararlarına İlişkin Derleme**, 537. sayı).

Sendikalar bu mahkemelerde en önemli rolü üstlenmişlerdir. Bu mahkemeler iyi mi, ne ölçüde etkili oluyorlar ve hâlâ çalışıyorlar mı, bilmiyorum. Kendi pratik tecrübemizin incelenmesi, Troçki ve Buharin yoldaşların yazılarından çok daha yararlı olacaktır.

Bu sorunla ilgili herşeyi özetleyerek sözümü bağlayayım. Bu anlaşmazlıkları Parti içinde ve bir Parti Kongresinde geniş tartışmaya açmak son derece büyük bir hata olmuştur. Bu, siyasi bir hatadır. Sadece ve sadece komisyonda etkili ve pratik bir şekilde tartışabilirdik ve öyle yapsaydık ilerleyecektik. Oysa şimdi geri geri gidiyoruz ve daha haftalarca da geriye doğru, soruna pratik

açıdan yaklaşmak yerine soyut teorik tartışmalara doğru gideceğiz. Şahsen ben bu tartışmalar yüzünden canımdan bezmiş durumdayım ve hasta olmasaydım bile bütün bunlardan uzaklaşmak en büyük dileğim olurdu. Bunlardan uzaklaşmak şartıyla, nereye olursa olsun gitmeğe hazırım.

Kısacası, Troçki ve Buharin'in tezleri bir sürü teorik hata içeriyor. Bir sürü ilke hatası içeriyor. Soruna yaklaşım biçimi baştan aşağı tam bir siyasi gaftır. Troçki yoldaşın «tezleri» siyasi bakımdan zararlıdır. Kısacası, bu siyaset, bürokratik bir yaklaşımla sendikaları tedirgin etme siyasetidir. Parti Kongremizin bu siyaseti mahkum edeceğine ve onu reddeceğine eminim. **(Hararetli uzun alkışlar.)**

1921'de broşür biçiminde yayınlanmıştır.

Lenin'in yayıma hazırladığı, tutanaklarla karşılaştırmalı broşür metnine uygundur.

BİR KERE DAHA SENDİKALAR, BUGÜNKÜ DURUM VE TROÇKİ İLE BUHARİN'İN HATALARI ÜZERİNE[16]

Parti tartışması ve kongre öncelerinde görülen bir tipten olan —somut durumda, RKP'nin yaklaşan Onuncu Kongresindeki seçimler öncesinde ve bu seçimlere ilişkin olarak patlak vermiş bulunan— hiziplerarası mücadele, iyice kızışmaktadır. İlk hizip bildirisini, yani Troçki yoldaşın «program broşüründe» (25 Aralık 1920 tarihli bir önsözle yayınlanan **Sendikaların Rolü ve Görevleri**) «bir çok sorumlu işçi» adına yayınladığı bildiriyi, RKP Petrograd örgütünün yayınladığı sert bir bildiri (6 Ocak 1921'de **Petrogradskaya Pravda**'da[17] ve 13 Ocak 1921'de de Partinin Merkez Organı olan Moskova **Pravda**'sında yayınlanan «Partiye Çağrı») izledi (okuyucu biraz sonra, bu bildirinin sertliğinin haklı olduğunu görecektir). Bunun üzerine Moskova Komitesi (**Pravda**'nın aynı sayısında) Petrograd örgütüne karşı tavır aldı. Daha sonra, 30 Aralık 1920 tarihinde çok büyük ve çok önemli bir Parti toplantısında, yani Sovyetlerin Sekizinci Kongresindeki RKP gurubunun toplantısında yapılmış olan tartışmanın steno tutanakları, Bütün-Rusya Sendikaları Merkez Konseyinin RKP gurubunun bürosu tarafından yayınlandı.

6 Ocak 1921 tarihli bir önsöz taşıyan bu tutanakların başlığı, **«Sendikaların Üretimdeki Rolü»**dür. Tartışma malzemesinin tamamı şüphesiz bunlardan ibaret değildir. Bu konuların tartışıldığı Parti toplantıları hemen her yerde yapılıyor. 30 Aralık 1920'de, o zaman da belirttiğim gibi «usul kurallarının dışına çıktığım», yani ne tartışmaya katılabildiğim, ne de benden önceki ve sonraki konuşmacıları dinleyebildiğim bir toplantıda konuşmuştum. Şimdi bunu düzeltmeye ve düşüncelerimi daha «düzenli» bir şekilde ifade etmeye çalışacağım.

HİZİPÇİ BİLDİRİLERİN PARTİ İÇİN TAŞIDIĞI TEHLİKE

Troçki yoldaşın yazdığı **Sendikaların Rolü ve Görevleri** adlı broşür, hizipçi bir bildiri midir? İçeriği ne olursa olsun bu tür bir bildiri, Parti için bir tehlike teşkil eder mi? Petrograd'lı yoldaşların tutumlarını hizipçilik olarak gören Moskova Komitesi üyeleri (tabii Troçki yoldaş hariç), bu soruyu sessizce geçiştirmekten hoşlanıyorlar. Buharin yoldaş da öyle. Gene de o, 30 Aralık 1920'de, «tampon gurup» adına şu açıklamayı yapma zorunluluğunu duymuş bulunuyor :

«... eğer bir tren raydan çıkmaya doğru gidiyor gibi görünüyorsa, bir tampon hiç de kötü bir şey değildir.» (30 Aralık 1920 tartışması tutanağı, s. 45)

Demek ki bir raydan çıkma tehlikesi varmış. Aklı başında Parti üyelerinin bu tehlikenin nasıl, nereden ve ne zaman çıktığına karşı kayıtsız kalabileceklerini düşünebilir miyiz?

Troçki'nin broşürü, bu eserin «kolektif bir çalışmanın ürünü olduğu», hazırlanmasına «birçok sorumlu işçinin, özellikle sendikacıların (Bütün-Rusya Sendikaları Merkez Konseyi Başkanlık Divanı üyelerinin, Metal İşçileri Sendikası Merkez Komitesi üyelerinin, Tsektran üyelerinin ve diğerlerinin)» katılmış olduğu ve bu broşürün

bir «program broşürü» olduğu yolundaki bir açıklama ile başlıyor. 4. tezin sonunda, «gelecek Parti Kongresinin, sendika hareketi içindeki iki eğilim arasında bir **seçim yapması** (altı Troçki tarafından çizilmiştir) gerekeceği» söyleniyor.

Eğer bunun adı, bir Merkez Komitesi üyesinin hizip yaratması değilse, eğer bu da «raydan çıkmaya doğru gitmek» demek değilse, o zaman Buharin yoldaş ya da onun gibi düşünenlerden herhangi biri, «hizipçilik» ve Partinin «raydan çıkacak gibi görünmesi» kelimelerinin daha başka ne anlama gelebileceğini lütfen Partiye açıklasınlar. «Tampon» rolünü oynamak hevesiyle ortaya çıkıp da **böyle** bir «raydan çıkma tehlikesi» karşısında **gözlerini kapayanlarınkinden** daha tehlikeli bir körlük düşünülebilir mi?

Düşünün bir: Merkez Komitesi (9 Kasım ve 7 Aralık tarihlerinde) iki genel toplantısını, Troçki yoldaşın tez taslaklarının ilk şeklini ve Parti için önerdiği sendika siyasetinin tümünü görülmedik derecede uzun, ayrıntılı ve ateşli bir şekilde tartışmaya ayırdıktan sonra, Merkez Komitesinin bir üyesi, **ondokuz kişi arasında sadece bir tanesi**, tutup Merkez Komitesi dışında bir gurup kuruyor, bu gurubun «kolektif eserini» bir «program» olarak sunuyor ve Parti Kongresini, «**iki** eğilim arasında bir seçim yapmaya» çağırıyor! Geçerken belirteyim ki Buharin'in 9 Kasım'da bir «tampon» olarak ortaya çıkmış olmasına rağmen Troçki'nin 25 Aralık 1920'de sadece ve sadece iki eğilim olduğunu bildirmesi, Buharin gurubunun gerçekte en kötü ve en zararlı türden bir hizipçiliğin suç ortağı rolünü oynadığını en açık bir şekilde gözler önüne sermektedir. Bu bir yana, şimdi her Parti üyesine soruyorum: Bu saldırıyı ve sendika hareketi içindeki iki eğilim arasında bir «seçim yapma» konusundaki ısrarı çok ani bulmuyor musunuz? Üç yıllık proletarya diktatörlüğünden sonra, bir tek Parti üyesinin bile iki eğilim meselesine **bu şekilde** «girişebilmesi» karşısında bize

dehşetle bakıp kalmaktan başka yapacak ne kalıyor ?

Dahası var. Bu broşürün dolup taştığı hizipçi saldırılara bir bakın. Daha ilk tezde, «partinin ilke olarak çoktan reddettiği sendikalizme (demek ki Merkez Komitesinin ondokuz üyesi arasından sadece biri Partiyi temsil ediyormuş) geri dönen sendika hareketi içindeki bazı işçiler»e karşı tehditkar bir «tavır»la karşılaşıyoruz. 8. tez, «en yukarıdaki sendika görevlilerine hakim olan lonca tutuculuğunu» tumturaklı bir şekilde mahkûm ediyor (dikkatin nasıl gerçekten bürokratik bir şekilde «en yukarısı» üzerinde toplandığını görün!). 11. tez ise, «sendikacıların çoğunluğunun», Partinin Dokuzuncu Kongre kararlarını «sadece şeklen, yani **lafta** tanıdığına» dair hayret verici derecede ölçülü, kesin ve işini bilir bir (en kibarca nasıl söylemeli?) ima ile başlıyor.

Sendikacıların **çoğunluğunun** (!) Parti kararlarını sadece **lafta** tanıdıklarını söyleyen bazı çok yetkili hakimlerle karşı karşıya olduğumuzu görüyoruz.

12. tezde şöyle deniliyor:

«... birçok sendikacı, 'bileşim' ihtimaline karşı gittikçe daha saldırgan ve uzlaşmaz bir tutum alıyorlar... Bunlar arasında Tomski ve Lozovski yoldaşlar da vardır.

«Üstelik, yeni görev ve yöntemleri benimsemeyen birçok sendikacı, kendi aralarında dar-kapıcılık ve ekonominin bu dalında yeni çalışmaya başlayan kimselere karşı düşmanlık ruhunu körükleyerek, pratikte örgütlü işçiler arasında lonca zihniyeti kalıntılarını yaşatmaya çalışıyorlar.»

Okuyucu bu savları tekrar dikkatle incelesin ve üzerinde düşünsün. Bu sözler «inci»lerle dolup taşıyor. Bildiri her şeyden önce hizipçilik açısından değerlendirilmelidir! Eğer Tomski, Troçki'yi ve «birçok askeri görevliyi bürokrasi ruhunu körüklemekle, vahşet kalıntılarını yaşatmakla, vb. suçlayan bir program broşürü yayınlasaydı, Troçki'nin neler söyleceğini ve bunları nasıl söyleyeceğini bir düşünün. Bütün **bunlardaki** saldırganlığı ve hizipçiliği göremeyen —hiç mi hiç göremeyen, kesinlikle göremeyen— ve bunun Petrograd'lı yoldaşların bildirisinden

ne kadar daha hizipçi olduğunu görmeyi reddeden Buharin, Preobrajenski, Serebriyakov ve diğerlerinin oynadığı «rol» nedir acaba?

İkinci olarak, konuya nasıl yaklaşıldığını daha yakından görelim: Birçok sendikacı, «kendi aralarında bir ruh körüklüyorlar»mış,... Bu, baştan aşağı bürokratik bir yaklaşımdır. Görüyorsunuz, bütün mesele milyonlarca kitlenin gelişme düzeyi ve hayat şartları değil, Tomski ve Lozovski'nin «kendi aralarında» körükledikleri «ruh» olarak sunulmaktadır.

Üçüncü olarak, Troçki yoldaş tartışma konusu olan meselenin, kendisi ve Buharin ile Şürekâsının «tampon»u tarafından o kadar dikkatle kaçınılmaya ve gizlenilmeye çalışılan **özünü,** istemeden açıklayıvermiş bulunmaktadır.

Mesele nedir? Birçok sendikacının yeni görev ve yöntemleri benimsememesi ve yeni görevlilere karşı kendi aralarında bir düşmanlığı körüklemesi midir?

Yoksa örgütlü işçi kitlelerinin, bürokrasinin gereksiz ve zararlı aşırılıklarını düzeltmeyi reddeden yeni görevlileri haklı olarak protesto etmeleri ve onları atmak için kaçınılmaz bir isteklilik göstermeleri midir?

Acaba «yeni görev ve yöntemleri» anlamak istemeyen birisi mi vardır?

Yoksa birisi, bürokrasinin bazı gereksiz ve zararlı aşırılıklarını savunmakta olduğunu, yeni görev ve yöntemlerle ilgili bir sürü lafın ardında gizlemek için beceriksizce bir çaba mı göstermektedir?

Meselenin, okuyucunun akıldan çıkarması gereken **özü,** işte budur.

BİÇİMSEL DEMOKRASİ VE DEVRİMCİ ÇIKARLAR

Troçki yoldaş, «kolektif çalışmanın ürünü» olan tezlerinde, «işçi demokrasisi hiçbir fetiş tanımaz» diye yazıyor. «Bu demokrasi için önemli olan tek şey, devrimci çıkarlardır» (23. tez).

Troçki yoldaşın tezleri onu içinden çıkılmaz bir duruma sokmuş. Doğru olan kısımında yeni bir şey yok, üstelik de onun **aleyhinde** işliyor. Yeni olanlar ise baştan aşağı yanlıştır.

Troçki yoldaşın doğru önerilerini bir bir not ettim. Bunlar yalnız 23. tezde belirtilen noktada değil (Glavpolitput), diğer noktalarda da ona karşı geri tepiyorlar.

Biçimsel demokrasi kurallarına göre Troçki'nin, Merkez Komitesinin tamamına karşı bile olsa hizipçi bir program yayınlamaya **hakkı vardı.** Bu tartışma götürmez. Aynı şekilde tartışma götürmez bir başka gerçek de, Merkez Komitesinin bu biçimsel hakkı tartışma özgürlüğüne ilişkin 24 Aralık 1920 tarihli kararıyla onayladığıdır. Tampon Buharin, bu resmi hakkı Troçki'ye tanıyor ama Petrograd örgütüne tanımıyor. Belki de 30 Aralık 1920'de «işçi demokrasisi kutsal sloganı» tipinden laflar etmek noktasına varmış olduğu için (steno tutanaklar, s. 45)...

Peki, devrimci çıkarlar nerede kaldı?

Gözünü «Tsektran»ın ya da «tampon hizbinin hizipçi bencilliği bürümemiş olan herhangi bir ciddi kimse, aklı başında olan bir kimse, Troçki **kadar** önemli bir önderin, sendika sorunu üzerine yazdığı **böyle** bir bildirinin **devrimci çıkarlara** uygun olduğunu söyleyebilir mi?

Troçki'nin «yeni görev ve yöntemler»inin gerçekte ne kadar yanlış iseler (bundan daha sonra söz edeceğiz) şimdilik o kadar doğru olduklarını kabul etsek bile, sadece bu yaklaşımın bile kendisi için de, Parti için de, sendika hareketi için de, milyonlarca sendikacının eğitimi için de ve Cumhuriyet için de zararlı olduğu inkâr edilebilir mi?

Öyle görünüyor ki yiğit Buharin'in ve gurubunun kendilerine «tampon» adını vermelerinin sebebi, bu ismin kendilerine getirdiği yükümlülükleri **düşünmemeye** kesinlikle kararlı olmalarıdır.

SENDİKA HAREKETİ İÇİNDEKİ BÖLÜNMELERİN SİYASİ TEHLİKESİ

Büyük anlaşmazlıkların bazan başlangıçta tamamen önemsiz gibi görünen küçük görüş ayrılıklarından doğduğunu herkes bilir. Herkesin hayatı boyunca pek çok kereler başına gelmiş olan türden küçük bir kesik ya da çizik, **eğer** iltihaplanırsa ve **eğer** kan zehirlenmesine yol açarsa, çok tehlikeli, hatta öldürücü olabilir. Bu, herhangi bir uzlaşmazlıkta, hatta tamamen kişisel bir uzlaşmazlıkta da olabileceği gibi, siyasette de böyledir.

Önemsiz de olsa herhangi bir görüş ayrılığı, bir bölünmeye yol açacak şekilde (bütün siyasi bünyeyi sarsacak ve mahvedecek türden bir bölünmeyi kastediyorum) gelişir, ya da Buharin yoldaşın benzetmesini kullanacak olursak, trenin raydan çıkmasına yol açarsa, siyasi bakımdan tehlikeli olabilir.

Açıktır ki proletarya diktatörlüğü ile idare edilen bir ülkede, proletarya saflarındaki, ya da proletarya partisi ile proletarya kitlesi arasındaki bir bölünme, sadece tehlikeli olmakla kalmaz; özellikle proletarya, nüfusun küçük bir azınlığını meydana getiriyorsa son derece tehlikeli bir hal alır. Ve (30 Aralık 1920 tarihli konuşmamda önemle vurgulamaya çalıştığım gibi, hemen bütünüyle örgütlü proletaryanın bir hareketi olan) sendika hareketi içindeki bölünmeler, gerçekten de tam anlamıyla proletarya kitlesi içinde bölünme demektir.

İşte bu yüzden, bütün bu mesele 2-6 Kasım 1920'deki Bütün-Rusya Sendikaları Beşinci Konferansında patlak verdiğinde (gerçekten tam da orada patlak vermiştir) ve Konferanstan hemen sonra —yok, yanlış söyledim, Konferans **sırasında**— Tomski yoldaş alı alına moru moruna Siyasi Büro'ya çıkıp, dünyanın en sakin insanlarından biri olan Rudzutak yoldaş tarafından da tamamiyle desteklenerek, Troçki yoldaşın Konferansta sendikaları «tepeden tırnağa silkelemek»ten sözettiğini ve

kendisinin, yani Tomski'nin buna karşı çıktığını anlatmaya başlar başlamaz, hemen oracıkta ve anında karar verdim ki bu anlaşmazlığın temelinde siyaset (yani Partinin sendika siyaseti) yatmaktadır ve Tomski yoldaşa yönelttiği o «silkeleme» siyasetiyle Troçki yoldaş, baştan aşağı hatalıdır. Çünkü, «yeni görev ve yöntemler» (Troçki'nin 12. tezi) **«silkeleme siyaseti»ne bir ölçüde haklılık kazandırmış olsaydı dahi,** bu siyaset bir bölünme tehlikesi yaratması nedeniyle içinde bulunduğumuz zamana ve duruma uygun değildir.

Şimdi «yukarıdan silkeleme» siyasetinin kendisine maledilmesi, Troçki yoldaşa «büyük bir tahrifat» gibi geliyor. (L. Troçki, «Petrograd'lı Yoldaşlara Cevap», **Pravda,** sayı 9, 15 Ocak 1921.) Ne var ki «silkelemek» gerçekten de bir «anahtar-kelime»dir. Bunun sebebi, yalnız Troçki tarafından Bütün-Rusya Sendikaları Konferansında kullanılmasından sonra bütün Partiyi ve sendikaları «sarmış» olması da değildir. Maalesef bu kelime bugün bile çok daha derin bir anlamda kilit rolü oynamaktadır, çünkü **«Sendikaların Rolü ve Görevleri»** adlı program broşüründeki **bütün anlayışı, bütün eğilimi** özetleyen tek kelime budur. Troçki yoldaşın program broşürü «yukarıdan silkeleme» siyaseti ruhu ile ortaya atılmıştır. Bu konuda Tomski yoldaşa ya da «birçok sendikacı»ya karşı yöneltilen, «yeni çalışmaya başlamış kimselere karşı düşmanlık ruhunu körüklemek» suçlamasını hatırlayalım!

Ne var ki Bütün-Rusya Sendikaları Beşinci Konferansının (2-6 Kasım 1920) sadece bölünmelere gebe bir havanın başlangıcına tanık olmasına karşılık, Tsektran içindeki bölünme Aralık 1920 başlarında bir olgu haline gelmiştir.

Bu, anlaşmazlıklarımızın siyasi özünün kavranması açısından temel ve vazgeçilmez nitelikte bir olaydır ve Troçki ve Buharin yoldaşlar bunu örtbas etmekle işin içinden sıyrılabileceklerini düşünüyorlarsa, yanılmaktadırlar. Bu konuyu örtbas etmek bir «tampon» etkisi yap-

mamakta, tam tersine duyguları daha da alevlendirmektedir; çünkü sorun, yalnız olayların gelişimi içinde gündeme gelmiş değildir; Troçki yoldaş tarafından program broşüründe önemle vurgulanmıştır. Meselenin özünün «birçok sendikacının yeni çalışmaya başlayan kimselere karşı düşmanlık ruhunu körüklemeleri» mi, yoksa **kitlelerin,** bürokrasinin (örneğin Tsektran'daki gibi) bazı gereksiz ve zararlı aşırılıklarına yönelen «düşmanlıklarının» haklılığı mı olduğu sorusunu, yukarıya aldığım pasajlarda ve özellikle 12. tezde tekrar tekrar ortaya atan, bizzat bu broşürdür.

Zinovyev yoldaş, 30 Aralık 1920'de yaptığı ilk konuşmada bölünmeye yol açanların «Troçki yoldaşın aşırı taraftarları» olduğunu söyleyerek, bu meseleyi dobra dobra ve doğru bir şekilde ortaya koymuş oldu. Buharin yoldaşın Zinovyev yoldaşın konuşmasını, hakaret eder bir şekilde, «havagazı» olarak tanımlamasının nedeni belki de budur. Fakat 30 Aralık 1920 tartışmasının tutanağını okuyan bütün Parti üyeleri bunun doğru olmadığını; gerçekleri dile getiren ve gerçeklerden hareket edenin Zinovyev yoldaş, gerçeklerden en uzak aydınca laf kalabalığına baş vuranların ise Troçki ve Buharin olduğunu göreceklerdir.

Zinovyev yoldaş «Tsektran, kilden ayaklar üzerinde duruyor ve daha şimdiden üçe bölünmüş durumdadır» dediği zaman Sosnovski yoldaş onun sözünü kesti ve:

«Bunu siz teşvik ettiniz» dedi (Tutanak, s. 15).

Bu, önemli bir ithamdır. Eğer kanıtlansaydı, tabii ki tek bir sendika içinde bile olsa **bir bölünmeyi teşvik edenlerin** ne Merkez Komitesinde, ne RKP'nde, ne de Cumhuriyetimizin sendikalarında yeri olamazdı. Çok sükür ki bu ciddi itham, daha önce de çeşitli kereler düşüncesizce polemiklerle «başını alıp gittiğini» üzülerek belirtmem gereken bir yoldaş tarafından düşüncesiz bir şekilde ileri sürülmüştür. Sosnovski yoldaş, örneğin üretim propagandası üzerine yazdığı ve diğer yönleriyle mükem-

mel olan makalelere bile bir «uygunsuzluk» sokmayı becermiş ve bu yönü, makalelerinin nerdeyse bütün olumlu yönlerini silip götürmüştür. Bazı kimseler (Buharin yoldaş gibileri) öyle iyimser tabiatlıdır ki, mücadele en şiddetli olduğu zaman bile saldırılarına zehir katamazlar; daha az iyimser tabiatlı olan diğerleri ise bunu yapabilirler ve sık sık da yaparlar. Sosnovski yoldaş bu yönden dikkatli olmalı, hatta belki de arkadaşlarından yardım istemelidir.

Fakat, diyecek bazıları, düşüncesiz, uygunsuz ve açıkça «hizipçi» bir tarzda yapılmış da olsa, bu itham bir kere yapılmıştır ve ciddi bir meselede kötü ifade edilmiş de olsa gerçeği söylemek, onu örtbas etmekten iyidir.

Meselenin ciddi olduğu şüphe götürmez, çünkü tekrar edeyim, meselenin **düğüm noktası** genel olarak sanıldığından çok daha fazla bu konuyla ilgilidir. Çok şükür ki elimizde, Sosnovski yoldaşın iddiasını **somut olarak** cevaplandıracak yeterli derecede objektif ve kesin olgular mevcuttur.

Herşeyden önce, tutanağın aynı sayfasında, Zinovyev yoldaşın Sosnovski yoldaşın iddiasını reddeden ve bununla yetinmeyip kesin gerçekleri bir bir dile getiren konuşması yer almaktadır. Zinovyev yoldaş, Troçki yoldaşın yaptığı suçlamanın (açıkça hizipçi bir gözüdönmüşlük içinde yapılmış olduğunu ekleyeyim) Sosnovski yoldaşın yaptığı suçlamadan tamamen farklı ve çok daha ağır olduğunu gösterdi: Troçki yoldaşın suçlaması, Zinovyev yoldaşın **Eylüldeki RKP Bütün-Rusya Konferasında yapmış olduğu konuşmanın** bölünmeye yardımcı olduğu ya da yol açtığı şeklinde idi. (Parantez içinde söyliyeyim ki, Zinovyev'in Eylül konuşmasının Parti Merkez Komitesi tarafından özü itibariyle onaylanmış olması ve o zamandan beri de buna karşı hiç bir resmi itirazda bulunulmaması bile, bu ithamı çürütmeye yeter.)

Zinovyev yoldaş cevabında, söz konusu Merkez Komitesi toplantısında Rudzutak yoldaşın, «benim (Zinov-

yev'in) konuşmalarımdan ve Bütün-Rusya Konferansından **çok önce,** (Tsektran içindeki gereksiz ve zararlı aşırı bürokrasiye ilişkin) sorunun Sibirya'da, Volga'da, Kuzey'de ve Güney'de ele alınmış olduğunu» tutanaklara dayanarak ispatladığını da söyledi.

Bu, son derece kesin ve açık bir gerçeğin ifadesidir. Zinovyev bunları en sorumlu Parti üyelerinden binlercesi önünde söyledi ve sözünü ettiği gerçekler, ne **daha sonra iki defa** konuşan Troçki yoldaş tarafından, ne de **gene daha sonra konuşan** Buharin yoldaş tarafından **yadsınmadı.**

İkinci olarak, **Merkez Komitesi Genel Toplantısının, suyolu ulaştırmasında çalışan Komünistlerle Tsektran Konferansındaki Komünist gurup arasındaki anlaşmazlığa ilişkin** olup aynı tutanakta yer alan 7 Aralık 1920 tarihli **kararı,** Sosnovski yoldaşın ithamlarını daha da kesin ve resmi bir şekilde yalanlıyor. Kararın Tsektran ile ilgili bölümünde şöyle denilmektedir:

«Tsektran ile suyolu ulaştırması işçileri arasındaki anlaşmazlığa ilişkin olarak, Merkez Komitesi, 1) Birleşik Tsektran içinde bir Suyolu Ulaştırması Bölümü kurmaya; 2) Yeni bir Tsektran'ın olağan seçimlerini yapmak üzere Şubat ayında bir Demiryolu ve Suyolu Ulaştırması İşçileri Kongresi toplamaya; 3) Bu gerçekleşinceye kadar eski Tsektran'ı göreve devam konusunda yetkili kılmaya; 4) Glavpolitvod'u ve Glavpolitput'u derhal lağvederek bunların bütün mali fon ve kaynaklarını normal demokratik çizgiler uyarınca sendikaya devretmeye; karar vermiştir.»

Bu da gösteriyor ki suyolu ulaştırması işçileri, cezalandırılmak şöyle dursun, bütün temel noktalarda **haklı** bulunmuşlardır. Bununla beraber, 14 Ocak 1921 tarihli ortak programı imzalamış bulunan Merkez komitesi üyelerinden (Kamenev hariç) **hiç birisi** bu karara oy vermemişlerdir. (Sözü edilen program, Merkez Komitesi üyeleri ile sendika komisyonu üyelerinden bir gurup tarafından Merkez Komitesine sunulan **Sendikaların Rolü ve Görevleri. RKP Onuncu Kongresi Karar Taslağı** adlı metindir. Buna imza atanlar arasında, sendika komisyonu

üyesi olup Merkez Komitesi üyesi olmayan Lozovski de vardır. Diğerleri ise Tomski, Kalinin, Rudzutak, Zinovyev, Stalin, Lenin, Kamenev, Petrovski ve Artyom Sergeyev'dir.)

Bu karar tasarısı, yukarıda adları sayılan Merkez Komitesi üyelerine, yani bizim guruba **karşı** kabul edildi, çünkü biz, eski Tsektran'ın geçici olarak göreve devam etmesi maddesine karşı oy kullanacaktık. Bizim kazanacağımız kesin olduğundan, Troçki, Buharin'in karar taslağına oy vermek zorunda kaldı, çünkü aksi takdirde bizim karar taslağımız kabul edilecekti. Kasım'da **Troçki**'yi desteklemiş olan Rikov yoldaş, Aralık ayında sendika komisyonunun Tsektran ile suyolu ulaştırması işçileri arasındaki anlaşmazlığa ilişkin araştırmasında görev almış ve suyolu ulaştırması işçilerinin haklı olduğunu görmüştü.

Özetlersek: Merkez Komitesinde 7 Aralık tarihindeki çoğunluk, Troçki, Buharin, Preobrajenski, Serebriyakov ve Tsektran'a **karşı** önyargılı olmalarından şüphe edilemeyecek diğer Merkez Komitesi üyelerinden oluşuyordu. Fakat getirdikleri karar taslağı, suyolu ulaştırması işçilerini değil, Tsektran'ı suçlu buluyor, hatta az kalsın Tsektran'ı hemen oracıkta lağvediyordu. Bu, Sosnovski'nin ithamının tamamen temelsiz olduğunu göstermektedir.

Açıklığa kavuşmadık hiç bir şey bırakmamak için, bir nokta üzerinde daha durmak gerekiyor. Sık sık sözünü ettiğim bu «bürokrasinin gereksiz ve zararlı aşırılıkları» nelerdi? **Bu** son itham da dayanaksız ya da abartılmış olmasın?

Bunun cevabını da gene 30 Aralık 1920'deki ilk konuşmasında, istenebileceği kadar açık bir biçimde veren, Zinovyev yoldaş oldu. Zinovyev, Zoff yoldaşın 3 Mayıs 1920 tarihli suyolu ulaştırması genelgesinden bir cümle okudu: «Sıkıcı komite çalışması terkedilmektedir.»[18] Zinovyev yoldaş bunun temel bir hata olduğunu söylemekte haklıydı. Bu, bürokrasinin gereksiz ve zararlı aşırı-

lıklarının ve «atama sistemi»nin tipik bir örneğiydi. Fakat Zinovyev hemen oracıkta, atananlardan bazılarının Zoff yoldaşın «yarısı kadar tecrübeli ve sınanmış olmadığını» da belirtti. Merkez Komitesinde Zoff yoldaştan son derece değerli bir militan olarak söz edildiğini duymuş bulunuyorum ve Savunma Konseyindeki kendi gözlemlerim de bu kanıyı tamamen doğrulamaktadır. Troçki yoldaşın raporunun 25. sayfasında en küçük bir kanıt bile göstermeksizin ileri sürdüğünün tersine, ne böyle yoldaşlara bütün suçu yüklemek, ne de onların otoritelerini sarsmak, kimsenin aklından geçmemiştir. Onların otoritesini, «atama ile gelenler»in hatalarını düzeltmeye çalışanlar değil, hata yaptıkları zaman bile onları savunanlar sarsmaktadır.

Dolayısıyla görüyoruz ki sendika hareketi içindeki bölünme tehlikesi, hayali değil gerçekti. Ve bakıyoruz ki mevcut anlaşmazlıklar, gerçekte, bürokrasinin gereksiz ve zararlı aşırılıklarının ve atamalar sisteminin haklı gösterilip savunulacak yerde düzeltilmesi talebine gelip dayanıyordu. İşte bütün mesele budur.

İLKE KONUSUNDAKİ ANLAŞMAZLIKLAR

Bize pekâlâ şöyle bir soru yöneltilebilir: İlkeler üzerindeki derin ve temel anlaşmazlıkların varlığı, en sert ve en hizipçi bildirileri bile haklı çıkarmaz mı? Yepyeni bir fikri kabul ettirmek için gerekli olması şartıyla, bölünmeyi savunmak mümkün müdür?

Mümkün olduğu kanısındayım; tabii anlaşmazlıklar gerçekten çok derinse ve Partinin ya da işçi sınıfının siyasetindeki yanlış bir eğilimi düzeltmek için başka hiç bir yol kalmamışsa.

Ama gelin görün ki bütün mesele, burada bu tür anlaşmazlıkların olmayışıdır. Troçki yoldaş bu tür anlaşmazlıkların varlığını ispatlamaya çalıştı, ama yapamadı. Troçki'nin broşürünün yayınlanmasından (25 Aralık) **önce**

(broşürde şöyle deniyor: «sadece anlaşmazlıklar ve yeni görevlerin belirsizliği durumunda bile böyle bir uzlaşma söz konusu olamaz») geçici ya da uzlaştırıcı bir yaklaşım mümkündü —ve gerekliydi— fakat broşür yayınlandıktan **sonra,** artık Troçki yoldaşın getirdiği bütün yeni noktaların, temelden hatalı olduğunu söylemek zorundaydık.

Troçki'nin tezlerini, Bütün-Rusya Sendikaları Beşinci Konferansında (2-6 Kasım) kabul edilen Rudzutak'ın tezleriyle karşılaştırınca, bu çok açık olarak ortaya çıkmaktadır. 30 Aralık konuşmamda ve **Pravda**'nın 21 Ocak tarihli sayısında Rudzutak'ın bu tezlerinden alıntılar yapmıştım. Bunlar Troçki'ninkilerden daha kapsamlı ve daha doğrudur ve Rudzutak'tan ayrıldığı her noktada Troçki'nin kendisi hatalı durumdadır.

Buharin yoldaşın Merkez Komitesi'nin 7 Aralık tarihli kararına alelacele sokuşturduğu şu meşhur «sanayi demokrasisi» tezini alalım. Bu yakışıksız, yapmacıklı, «karmaşık süslemelerle dolu» aydın üslûbuna özgü terim, rastgele bir makale ya da konuşmada yer almış olsaydı, tabii ki üzerinde fazla ince eleyip sık dokumak gülünç olurdu. Ne var ki, **tezlerinde** kendi «program»larını Rudzutak'ın sendikalarca benimsenen tezlerinden ayırdeden biricik nokta olan bu terim üzerinde **ısrar ederek** kendilerini gülünç duruma düşürenler, Troçki ile Buharin oldular.

Bu terim teorik olarak yanlıştır. Son tahlilde, (sınıflar ortadan kalkıp sınıfsız toplum kuruluncaya kadar varolması gereken) tüm siyasi üstyapı için genel olarak geçerli olduğu gibi, her çeşit demokrasi de üretime hizmet eder ve nihai olarak belli bir toplumdaki üretim ilişkileri tarafından belirlenir. Bu yüzden, «sanayi demokrasisi» diye bir ayırım yapmak anlamsızdır, çünkü bu karışıklığa yol açan bomboş bir sözden ibarettir. Birinci nokta budur.

İkinci noktaya gelince: Buharin'in, taslağını kendisinin hazırlamış olduğu 7 Aralık tarihli Merkez Komitesi

Genel Toplantısı kararında yer alan, açıklamasına bakarsak, şöyle dediğini görürüz: «Dolayısıyla işçi demokrasisinin yöntemleri, sanayi demokrasisinin yöntemleri olmalıdır, yani....» Şu «yani»ye mim koyun! Buharin, kitlelere hitabına öyle şatafatlı bir terimle başlıyor ki, sonradan bu konuda **özel bir açıklama** yapmak zorunda kalıyor. Bunun, demokrasi açısından bakıldığında **demokratik olmadığı** kanısındayım. Kitlelere için yazarken, sonuna bir sözlük eklemeyi gerektirmeyecek terimler kullanılmalıdır. Aksi, «üretim» açısından da kötüdür, çünkü gereksiz terimleri açıklamakla vakit kaybedilmesine yol açmaktadır. «Yani» diyor Buharin, «adayların önerilmesinde ve desteklenmesinde, seçimlerde, vb., yalnız siyasi sağlamlık değil, aynı zamanda çalışmalarında verimli olmaları, idari tecrübeleri, önderlik yetenekleri ve emekçi halkın maddi ve manevi çıkarlarıyla gerçekten ilgilendiklerinin kanıtlanmış olması da gözönüne alınmalıdır.»

Buradaki mantık zinciri açıkça suni ve yanlıştır. Çünkü her şeyden önce, demokrasi «adayların önerilmesinden ve desteklenmesinden, seçimlerden, v.b.» ibaret değildir. Sonra ikinci olarak, her seçimde siyasi sağlamlığın ve çalışmadaki verimliliğin gözetilmesi de gerekmez. Troçki yoldaş ne derse desin, milyonlarca kişilik bir örgütte mutlaka belli oranda üye kayıtçısı ve bürokrat bulunmalıdır (iyi bürokratlara daha yıllar boyu ihtiyaç duymamız kaçınılmazdır). Buna rağmen «üye kayıtçıları demokrasisi»nden ya da «bürokratik demokrasi»den söz etmediğimiz de ortadadır.

Üçüncü nokta, sadece seçilenleri, örgütleyicileri, idarecileri, vb. gözönünde tutmanın yanlış olduğudur. Bu seçkin kişiler, alt tarafı küçük bir azınlıktır. Esas gözönüne almamız gerekenler, kitleler, sıradan kişilerdir. Rudzutak bunu daha basit, daha anlaşılır ve teorik bakımdan daha doğru sözlerle şu şekilde ifade ediyor (6. tez) :

«... üretime katılan herkese, yerine getirdiği üretim görevlerinin gerekli ve önemli olduğu; herkesin sadece kendine düşen görevi yerine getirmekle kalmayıp üretim alanındaki teknik

ve örgütsel aksaklıkları düzeltmede de yaratıcı bir rol oynaması gerektiği kavratılmalıdır.»

Dördüncü nokta ise, «sanayi demokrasisi» teriminin yanlış yorumlanmaya açık bir terim olduğudur. Bu terimi diktatörlüğün ve kişisel yetkilerin reddi şeklinde anlamak mümkündür. Keza bu terimi olağan demokrasinin yürürlükten kaldırması ya da olağan demokrasinin uygulanmaması için bir bahane şeklinde yorumlamak da mümkündür. Her iki yorum da zararlıdır ve uzun, özel açıklamalar eklemeden bunun önüne geçmek imkansızdır.

Rudzutak'ın aynı fikirleri içeren basit sözleri daha doğru ve daha kullanışlıdır. Ve Troçki de, 11 Ocak tarihli **Pravda**'da çıkan «Sanayi Demokrasisi» adlı makalesinde, kendi teriminin hatalı ve sakıncalı olduğu yolundaki suçlamaları çürütmek şöyle dursun (Troçki bu sorudan tamamen kaçınmakta ve tezlerini Rudzutak'ınkilerle karşılaştırmaya bile girişmemektedir), kendi terimi ile «askeri demokrasi» terimi arasında paralellik kurmaya kalkışarak, aslında kendi «sanayi demokrasisi» teriminin hatalı ve sakıncalı olduğunu dolaylı yoldan kanıtlamaktadır. Çok şükür ki hatırlayabildiğim kadarıyla böyle bir terim yüzünden şimdiye kadar aramızda herhangi bir hizip çatışması çıkmış değildir.

Troçki'nin «üretim atmosferi» terimi daha da kötüdür ve Zinovyev bu terimle alay etmekte haklıydı. Bu, Troçki'yi çok kızdırdı ve şu savı öne sürdü: «Bir zamanlar savaş atmosferi içindeydik... Şimdi ise bir üretim atmosferi içinde olmalıyız, hem de sadece yüzeyde değil işçi kitlesinin ta derinlerinde. Üretime karşı gösterilen ilgi, daha önce cephelere gösterilen ilgi kadar yoğun ve pratik olmalıdır....» İşte mesele budur: bu mesajın «işçi kitlesinin ta derinlerine» götürülmesi ancak Rudzutak'ın diliyle olabilir, çünkü «üretim atmosferi» gibi sözlerin ya bir tebessüm, ya da bir omuz silkmesiyle karşılanması kaçınılmazdır. Troçki yoldaşın «üretim atmosferi» terimi, öz olarak üretim propagandası anlamındadır, ama geniş işçi kitlesine üretim propagandası yaparken bu tür söz-

lerden kaçınmak gerekir. Bu terim, bu propagandayı kitlelere ne şekilde **ulaştırmamak** gerektiğine iyi bir örnektir.

SİYASET VE EKONOMİ
DİYALEKTİK VE EKLEKTİZM*

Bu kadar basit sorunlara geri dönmek zorunda kalmamız tuhaftır, ama maalesef Troçki ve Buharin bizi buna zorluyorlar. Her ikisi de beni konuyu «saptırmakla» ya da onların «iktisadi» bir yaklaşımı benimsemelerine karşılık «siyasi» bir yaklaşım izlemekle suçladılar. Hatta Buharin bunu tezlerine bile aldı ve her ikisini de birleştirdiğini ima edercesine her iki tarafın da «üzerine çıkmaya» çalıştı.

Bu, çok çarpıcı bir teorik hatadır. Konuşmamda, siyasetin ekonominin yoğunlaştırılmış bir ifadesi olduğunu tekrar belirttim, çünkü «siyasi» yaklaşımımın tutarsız ve bir marksiste yakışmayan bir şekilde eleştirildiğini daha önce duymuştum. Siyaset ekonomiye öncelik taşır. Aksini iddia etmek, marksizmin alfabesini unutmaktır.

Acaba benim siyasi değerlendirmem yanlış mıdır? Eğer öyle olduğunu düşünüyorsanız, açıkça söyleyin ve ispatlayın. Ama siyasi yaklaşım ile «iktisadi» yaklaşımın eş değerde olduğunu ve «her ikisinin de söz konusu olabileceğini» söylediğinizde (ya da ima ettiğinizde), marksizmin alfabesini unutuyorsunuz demektir.

Başka bir deyişle, siyasi yaklaşımın anlamı, sendikalara karşı alınacak yanlış bir tavrın Sovyet iktidarını mah-

* **Eklektizm** (Seçmeçilik)— Değişik türlerdeki felsefi, teorik ve politik görüşlerin öğelerini mekanik olarak bir araya getiren, içlerinden tek tek parçaları ayırarak bunları keyfi olarak derleyen, bir düşünce biçimi... Eklektizm, eşyaların çok yanlı ilişkilerini, bağımlılığı içinde —bütünlüğüyle— inceleyen → **diyalektik**'le kesin bir zıtlık oluşturur. (M. Buhr, A. Kosing, **Marksçı-Leninci Felsefe Sözlüğü**, Konuk Yayınları, İstanbul, 1976, s. 97.)

vedeceği ve proletarya diktatörlüğünü yıkacağıdır. (Rusya gibi bir köylü ülkesinde, sendikalar ile yanlış bir yol izleyen Parti arasında bir bölünme olduğu takdirde, Sovyet iktidarının düşmesi kaçınılmazdır.) Bu önerme somut olarak sınanabilir (ve sınanmalıdır), ki bu da, yaklaşımın doğru ve yanlış taraflarını araştırmak ve bir karara varmak anlamına gelir. Siyasi yaklaşımınızı «takdir ediyorum», **«ama»** bu, sadece siyasi bir yaklaşımdır ve bizim **«aynı zamanda** iktisadi bir yaklaşıma da ihtiyacımız vardır» demekle, o adımı attığımız takdirde düşüp kafamızı kıracağımızı belirtmenizi «takdir ediyorum» **ama** şunu da düşünmelisiniz ki bu, çıplak ve aç gezmektense iyi giyinmek ve iyi beslenmek daha iyidir demekten farksızdır.

Buharin'in siyasi **ve** iktisadi yaklaşımları birleştirmekte israr etmesi, onu teorik **eklektizme** sürüklemiş bulunuyor.

Troçki ve Buharin, sanki onlar üretimin gelişmesiyle ilgiliymişler de biz biçimsel demokrasiden başka bir şey düşünmüyormuşuz gibi davranıyorlar. Bu görünüm yanlıştır, çünkü meselenin (marksist bakış açısına **uygun** olan) **tek** ifadesi şudur: İşler doğru bir siyasi yaklaşımla ele alınmazsa sözkonusu sınıf iktidarda kalamaz **ve dolayısıyla, kendi üretim sorununu** çözmesi de mümkün olamaz.

Somut bir örneği ele alalım. Zinovyev diyor ki: «Meseleyi sendikalar içinde bir bölünme raddesine vardırmakla siyasi bir hata işliyorsunuz. Ben daha Ocak 1920'de üretimin geliştirilmesinden söz ediyor ve yazıyor, hatta halk hamamlarının inşasını da örnek olarak veriyordum.» Troçki cevap veriyor: «Marifet mi sanki: halk hamamlarının örnek olarak kullanıldığı (s. 29) ve sendikaların görevleri konusunda 'tek bir kelimenin bile yer almadığı' bir broşür (s. 22).»

Bu yanlıştır. Halk hamamları örneği, benzetmeyi mazur görün, arasına bir avuç «sanayi demokrasisi» serpiştirilmiş bir düzine «üretim atmosferi»ne bedeldir. Çünkü

bu örnek kitlelere, kitlelerin tümüne, sendikaların ne yapması gerektiğini anlatmakta ve üstelik de bunu basit ve anlaşılır bir dille yapmakta; öte yandan bütün o «üretim atmosferleri» ve «demokrasiler» işçi kitlelerinin görüşünü bulandırmaktan ve kavrayışlarını **köreltmekten** başka bir işe yaramamaktadırlar.

Troçki yoldaş beni, «sendika aygıtı denen kaldıraçların oynaması gereken —ve oynamakta olduğu— rol» hakkında «tek bir söz» bile söylememekle de suçluyor (s. 66).

Özür dilerim ama aynı fikirde değilim, Troçki yoldaş. Rudzutak'ın tezlerini baştan sona okuyup onları desteklediğimi açıklamakla, soruna ilişkin olarak sizin bütün o tezlerinizin, raporunuzun, ortak raporunuzun ve tartışmaya cevap olarak yaptığınız konuşmanın hepsinden **daha kapsamlı, daha basit, daha açık ve daha doğru** bir beyanda bulunmuş oldum. İktisadi kalkınma, sanayinin yönetimi ve sendikaların üretime daha fazla katılmaları açısından, aynî ikramiyelerin ve yoldaşlararası disiplin mahkemelerinin «sanayi demokrasisi», «bileşim», vb. gibi tamamen soyut (ve dolayısıyla da boş) laflardan çok daha değerli olduğunda ısrar ediyorum.

«Üretim» bakış açısını sunmak (Troçki), ya da tek yanlı bir siyasi yaklaşımı aşıp bunu iktisadi bir yaklaşımla birleştirmek (Buharin) çabalarının ardında şunların yattığını görüyoruz:

1) Siyasetle ekonomi arasındaki ilişkinin teorik bakımdan yanlış ve eklektik bir şekilde tanımlanmasında ifadesini bulan, marksizmin gözardı edilmesi;

2) Troçki'nin program broşürünün **tamamına** sinmiş olan «tepeden tırnağa silkeleme» siyasetinde ifadesini bulan ve kabul edilip düzeltilmediği takdirde proletarya diktatörlüğünün yıkılmasına **varacak** olan siyasi hatanın savunulması ya da gizlenmesi;

3) Salt iktisadi ve üretime ilişkin meselelerde ve üretimin nasıl artırılacağı sorununda bir geri adım. Bu,

aslında, somut, canalıcı ve acil görevler getiren (üretim propagandasını geliştirelim; aynî ikramiyeleri en iyi nasıl dağıtacağımızı öğrenelim; yoldaşlararası disiplin mahkemeleri aracılığıyla yaptırım yolunu doğru bir şekilde kullanmayı öğrenelim) Rudzutak'ın **pratik** tezlerinden; en pratik ve en işe yarar ne varsa hepsini **bir kenara atan,** ukalaca, soyut, «boş» ve teorik bakımdan yanlış genel **tezlere** doğru atılmış bir geri adımdır.

İşte bir yanda Zinovyev ile benim ve öte yanda da Troçki ile Buharin'in söz konusu siyaset ve ekonomi sorunundaki gerçek tutumlarımız bu şekildedir.

İşte bu yüzden, Troçki yoldaşın 30 Aralık tarihli konuşmasında yer alan şu itirazı okuduğumda gülümsemekten kendimi alamadım: «Lenin yoldaş, Sovyetlerin Sekizinci Kongresinde tartışmayı özetlerken, daha az siyasete ve daha çok ekonomiye ihtiyacımız olduğunu söyletmişti; oysa sendika sorununa gelince meselenin siyasi yönünü vurgulamaktadır» (s. 65). Troçki yoldaş bu sözleriyle meselenin «canalıcı noktasını yakaladığını» sanıyordu. Gerçekte ise bu sözler korkunç bir kafa karışıklığını, gerçekten ümitsiz bir «ideolojik kargaşalığı» yansıtmaktadır. Tabii ki daha az siyasete ve daha çok ekonomiye ihtiyacımız olduğunu söyledim ve söylemeye de devam edeceğim; ama bunun için herşeyden önce siyasi tehlikelerden **ve siyasi hatalardan** tamamen arınmamız şarttır. Troçki yoldaşın —Buharin yoldaş tarafından daha da ağırlaştırılan— siyasi hataları, Partimizin dikkatini iktisadi görevlerden ve «üretim» çalışmasından **saptırmakta** ve bileşimde, aynî ikramiyelerin dağıtılmasında ve yoldaş mahkemelerinin kurulmasında en iyi sonuçları Saratov'lu değirmencilerin mi, Donbas madencilerinin mi, Petrograd metal işçilerinin mi, yoksa başka bir gurubun mu elde ettiği konusunda, 2-6 Kasım'da yapılan Bütün-Rusya Sendikaları Beşinci Konferansında kabul edilen Rudzutak'ın tezleri temelinde, pratik ve verimli bir «iktisadi» tartışma yürüteceğimiz yerde, **ma-**

alesef Troçki ve Buharin'in hatalarını düzeltmekle, (proletarya diktatörlüğünün çökmesine yol açacak olan) sendikalist sapmayı çürütmekle; (Sovyet iktidarının çökmesine yol açacak olan) sendika hareketine ilişkin yanlış eğilime karşı çıkmakla ve «genel tezler»i tartışmakla **vakit kaybetmemize yol açmaktadır.**

Şimdi, «geniş bir tartışmanın» ne gibi bir yararı olduğu üzerinde duralım. Siyasi hataların dikkatimizi iktisadi görevlerden saptırdığını bir kere daha görüyoruz. Ben bu «geniş» tartışmaya karşıydım; pratik çalışmalarla ilgili bir tartışma yapması gereken sendika komisyonunun çalışmalarını engellemenin, Troçki yoldaşın işlediği bir hata —siyasi bir hata— olduğu görüşündeydim ve hâlâ da görüşüm budur. Ayrıca, Buharin'in tampon gurubunun (burada da gene diyalektiğin yerine eklektizmi geçirerek) tamponluk görevlerini yanlış anlamak gibi bir siyasi hataya düştüğüne de inanıyordum; çünkü aslında «tampon» bakış açısından hareketle, geniş bir tartışmaya şiddetle karşı çıkıp meselenin sendika komisyonu tarafından ele alınmasını talep etmeleri gerekirdi. Bakın bunun sonu nereye vardı.

30 Aralık'ta Buharin, «yeni ve kutsal işçi demokrasisi sloganını ilan ettik; bu demektir ki artık sorunlar şirketlerin idare meclislerinde ya da küçük toplantılarda tartışılmayacak, büyük toplantılara getirilecektir; sendikalar konusunu bu kadar büyük bir toplantıya getirmekle geriye doğru bir adım değil, ileriye doğru bir adım attığımızda ısrar ediyorum» (s. 45) diyecek kadar ileri gitti. Zinovyev'i «yüksekten atmakla» ve demokrasiyi abartmakla suçlayan adamdır bu! Ben de diyorum ki asıl kendisi yüksekten atmış ve eşsiz bir cehalet gösterisinde bulunmuş, biçimsel demokrasinin devrimci çıkarlara bağımlı kılınması gerektiğini hiç mi hiç kavrayamamıştır.

Troçki de aynı telden çalıyor. Onun suçlaması da şudur: «Lenin, meselenin özünün tartışılmasını ne pahasına olursa olsun engellemek ya da rafa kaldırmak isti-

yor» (s. 65). Troçki şöyle haykırıyor: «Komisyonda görev almayı reddetmemin nedenlerini Merkez Komitesinde açıkça belirtmiştim: bu sorunları Parti başında bütün diğer yoldaşlarla eşit ölçüde dile getirmeme izin verilmediği sürece, bu meselelerin kapalı kapılar ardında incelenmesinden, dolayısıyla da komisyon çalışmalarından herhangi bir yarar ummuyorum» (s. 69).

Sonuç ne oldu? Troçki'nin 25 Aralık'ta «geniş tartışma»sını başlatmasından bu yana henüz bir aydan az bir zaman geçtiği halde, artık bu tartışmadan bıkkınlık duymayan ve (en hafif deyimiyle) onun anlamsızlığını kavramamış olan sorumlu Parti görevlilerinin oranı yüzde bir bile değildir. Çünkü Troçki, Partinin kelimeler ve kötü tezler üzerindeki tartışmalarla vakit kaybetmesine sebep olmuş ve komisyondaki **pratik amaçlara yönelik** iktisadi tartışmayı «kapalı kapılar ardında» diye karalamıştır; oysa o komisyon tartışması, canlı faaliyetten geriye doğru, her çeşit «üretim atmosferleri» **içinde** cereyan eden medrese tartışmalarına doğru bir **geri adım** atmak yerine, pratik tecrübeleri inceleyip sınayacak ve gerçek «üretim» çalışmasında **ilerlemek** için bunlardan gerekli dersleri çıkaracaktı.

O ünlü «bileşim» meselesini alalım. 30 Aralık'ta bu konuda yaptığım tavsiye, henüz kendi pratik tecrübemizi **incelememiş** olmamız ve bunu yapmadıkça da bu konudaki her tartışmanın «havagazı»na dönüşerek Partinin güçlerini iktisadi çalışmadan **saptırmasının** kaçınılmaz olması nedeniyle, bu konuda şimdilik susmamızın gerektiği yönündeydi. Troçki'nin, tezlerinde, iktisadi konseylerin üçte birinden yarısına ya da yarısından üçte ikisine kadarının sendikacılardan oluşmasını önermesinin bürokratik bir kehanet olduğunu da söyledim.

Bu yüzden Buharin tarafından azarlandım. Raporunun 49. sayfasından da görülebileceği gibi Buharin, «insanların, bir şey tartışmak üzere toplandıklarında, sağır ve dilsiz gibi davranmamaları gerektiğini» bana uzun uza-

dıya ve çok ayrıntılı bir şekilde kanıtlamayı iş edindi. Troçki de kızdı ve şöyle bağırdı:

«Lütfen hepiniz Lenin yoldaşın şu tarihte bunu bürokratik bir kötülük olarak tanımlamış olduğunu kaydedin. Birkaç ay içinde, Bütün-Rusya Sendikaları Merkez Konseyi ile Yüksek İktisadi Konseyin, Metal İşçileri Sendikası Merkez Komitesi ile Metalurji Bakanlığının, v.b. üyelerinin üçte birinden yarısına kadarının ortak üyeler olması ilkesini rehber edinmiş olacağımızı şimdiden belirtmeme izin verin» (s. 68).

Bunu okuyunca, (Yüksek İktisadi Konseyin Başkan Yardımcısı olan) Milyutin yoldaştan, bileşim konusundaki bütün **yayınlanmış** raporları bana iletmesini istedim. Kendi kendime şöyle dedim: Hiç bir yararlı amacı olmayan, olgulara dayanmayan ve anlaşmazlıklar, tanımlamalar ve «sanayi demokrasileri» icat eden «genel Parti lafazanlığı»na (Buharin'in s. 47'de yer alan ve «silkeleme» kadar yaygın bir klişe haline gelme şansına gerçekten sahip bulunan ifadesi budur) katılmak o kadar sıkıcı ki, **acaba pratik tecrübelerimizi incelemek** konusunda ben küçük bir başlangıç yapamaz mıyım?

Milyutin yoldaş bana, aralarında **Yüksek İktisadi Konseyin, Sovyetlerin Sekizinci Bütün-Rusya Kongresine Raporu**'nun (Moskova 1920; önsözünün tarihi 19 Aralık 1920) da bulunduğu birçok kitap gönderdi. Adını verdiğim kitabın 14. sayfasında, işçilerin yönetici kuruluşlara katılışını gösteren bir tablo mevcuttur. Eyalet iktisadi konseylerinin ve fabrikaların sadece bir kısmını kapsayan bu tabloyu buraya aktarıyorum:

Yönetici Kuruluş	Toplam üye sayısı	İşçiler		Uzmanlar		Büro işçileri ve diğerleri	
		Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Yüksek İktisadi Konseyin Başkanlık Divanı ve Eyaletlerin iktisadi konseyleri	187	107	57.2	22	11.8	58	31.0
Genel idare, bölüm, yönetim kurulu ve merkez bürolarının yönetici kuruluşları	140	72	51.4	31	22.2	37	26.4
Kolektif ve bireysel fabrika yönetimleri	1143	726	63.5	398	34.8	19	1.7
TOPLAM	**1470**	**905**	**61.6**	**451**	**30.7**	**114**	**7.7**

Halen yönetici kadroların yüzde 61.6'sını, yani yarıdan çok üçte ikiye yakın bir kısmını işçilerin oluşturduğu ortadadır ve bu, Troçki'nin tezlerinde bu konuda yazdıklarının bürokratik bir kehanetten ibaret olduğunu **kanıtlamaya yeter.** «Üçte birden yarıya kadarı» veya «yarıdan üçte ikiye kadarı» üzerinde konuşmak, tartışmak ve programlar yazmak, zamanı, dikkati ve kaynakları **üretim** çalışmasından saptıran, en lüzumsuz türden bir «genel Parti lafazanlığı»dır. Bu, boş politikacılıktır. Bütün bu süre içinde, tecrübe sahibi kişilerin, gerçekleri incelemeden, örneğin bin kadar «sıradan görevli»den bir-iki düzine kadarına sorular sorup onların izlenim ve yargılarını objektif istatistik verileriyle karşılaştırmadan ve ilerisi için (şimdiye kadarki tecrübemiz bu olduğuna göre, aynı şekilde devam mı edeceğiz, yoksa izlediğimiz yolda, yöntemlerimizde ve yaklaşımımızda bazı değişiklikler mi yapacağız, yapacaksak ne şekilde yapacağız, veya davamızın selameti açısından bütün işleri durdurup herşeyi tekrar tekrar kontrol mu edeceğiz, şurada burada bir-iki değişiklik mi yapacağız, vb. vb. şeklinde) pratik yönelimler elde etmeye çalışmadan tezler yazmayı reddedecekleri komisyonda, pek çok yararlı işin yapılması mümkündü.

Yoldaşlar, («üretim propagandasına» girmeme müsade ederseniz şunu söyleyebilirim) gerçek bir «iş idarecisi», en gelişmiş ülkelerde bile, kapitalistlerin ve onların iş idarecilerinin, kendilerinin (ve başkalarının) pratik tecrübelerini incelemeye ve sınamaya yıllar —bazan on yıl ya da daha fazla— hasretliklerini; kendi iş alanlarına uygun bir yönetim sistemi şekillendirebilmek, gene uygun üst ve ast yöneticiler seçebilmek, vb. için defalarca al-baştan ettiklerini ve düzeltmeler yaptıklarını çok iyi bilir. Uygar dünyanın her köşesinde iş uygulamalarını **yüzyılların tecrübe ve alışkanlıklarına** dayandıran kapitalizmin kuralı budur. Yeni bir temel atmakta olan bizler ise, insanları yeniden eğitmek ve bize kapitalizmden miras kalmış olan eski alışkanlıkları değiştirmek için,

uzun, ısrarlı ve sabırlı bir çaba sarfetmeliyiz, ama bu, ancak yavaş yavaş gerçekleştirilebilir. Troçki'nin yaklaşımı çok yanlıştır. O, 30 Aralık konuşmasında şöyle bağırıyordu: «İşçilerimiz, Parti ve sendika görevlilerimiz, üretim eğitimine sahip midirler, değil midirler? Evet mi, hayır mı? Ben diyorum ki, hayır,» (s. 29). Bu gülünç bir yaklaşımdır. Bu, bir tümenin yeteri kadar postalı olup olmadığını sormaya benziyor: Evet mi, hayır mı?

Bundan on yıl sonra bile, tıpkı bütün Savunma Bakanlığı, sendika ve Parti görevlilerinin yeterli askeri tecrübeye sahip olmayacağı gibi, bütün Parti ve sendika görevlilerimizin yeterli üretim eğitimine de sahip olmayacağını bugünden rahatlıkla söyleyebiliriz. Fakat bin kadar işçi, sendika üyesi ve sendika delegesinin iş idaresine katılmasını ve fabrikaları, merkez bürolarını ve daha üst düzeylerdeki kademeleri yönetmesini sağlayarak, üretim eğitimi konusunda bir **başlangıç** yapmış bulunuyoruz. **Kendi kendimizin,** eski yeraltı savaşçılarının ve profesyonel gazetecilerin yeniden eğitilmesi demek olan «üretim eğitimi»nin dayandığı başlıca ilke, her adımımızı hesaplayarak atmak kuralı uyarınca kendi pratik tecrübemizi özenle ve ayrıntılı bir şekilde incelemeye girişmek ve başkalarına da bunu yapmayı öğretmektir. «Üretim eğitimi»nin ardındaki temel ve mutlak kural şudur: bu bin kişinin yaptıklarını sistemli, ihtiyatlı, pratik ve etkin bir şekilde sınamak; onların çalışmalarını daha da büyük bir etkinlik ve özenle düzeltmek; ancak belli bir yöntemi, belli bir yönetim sisteminin, belli bir orantının faydasına ilişkin yeterli kanıtlar ortaya çıktığında, ileriye doğru bir adım atmak. İşte Troçki yoldaşın tezleri ve yaklaşımı ile çiğnediği kural budur. Troçki'nin bütün tezleri, program broşürünün tümü o kadar yanlıştır ki, bunlar Parti'nin dikkatini ve kaynaklarını pratik «üretim» çalışmasından bir sürü boş lafazanlığa saptırmışlardır.

Buharin yoldaşın en değerli niteliklerinden birisi de, onun teorik yeteneği ve her sorunun teorik köklerine inmek konusunda gösterdiği titiz ilgidir. Bu çok değerli bir niteliktir; çünkü bırakalım siyasi bir hatayı, herhangi bir hatayı bile, bu hatayı yapan kişinin temel hareket noktalarından başlamak üzere mantığının teorik köklerine inmeden, derinlemesine kavrayamayız.

İşte, bir sorunun teorik yönünü derinleştirme dürtüsüne uyan Buharin yoldaş, en geç 30 Aralıktan beri tartışmayı teorik plana kaydırmaya çalışmış bulunmaktadır.

Aynı gün yaptığı konuşmada, şöyle diyordu: «Ben ne siyasi öğenin, ne de iktisadi öğenin gözardı edilemiyeceği ilkesinin yadsınması mutlak surette imkansız bir ilke olduğuna inanıyorum —ve burada 'tampon grup' diye bilinen grubun ya da onun ideolojisinin teorik temeli de işte tam budur» (s. 47).

Buharin yoldaşın burada yaptığı hatanın teorik temeli de, siyaset ile ekonomi arasındaki diyalektik ilişkinin (marksizmin bize öğrettiği ilişkinin) yerine eklektizmi geçirmesidir. Buharin'in teorik tutumu şudur: «bir yandan ve öte yandan», «hem biri ve hem de öteki». Bu eklektizmin ta kendisidir. Diyalektik, ilişkilerin kendi somut gelişmeleri içinde bütün yönleriyle ele alınmasını gerektirir; yoksa bu ilişkilerin bölük pörçük parçalarının yama gibi bir araya getirilmesini değil. Bunu daha önce siyaset ve iktisat örneğinde de göstermiştim.

«Tampon» örneği de, bunu belirgin bir biçimde ortaya koyuyor. Eğer parti treni raydan çıkmaya doğru gidiyorsa, o zaman bir tampon gerekli ve yararlıdır. Bu nokta su götürmez. Ancak Buharin, Zinovyev'den bir parça, Troçki'den bir parça alarak «tampon» görevini eklektik bir şekilde yerine getirmiştir. Bir «tampon» olarak Buharin her kişinin ya da grubun, ne zaman, hangi nokta da ve nasıl hataya düştüğünü; bunun teorik bir hata mı, bir siyasi incelik

hatası mı, bölücü bir demeç mi ya da abartma mı olduğunu belirlemekle yükümlüydü. Böyle yapmalı ve bu gibi **her** hatanın üzerine **yalınkılıç** yürümeliydi. Ne var ki Buharin, kendi «tampon» görevini anlayamamıştır ve bunu açık bir kanıtı da şudur.

Troçki'ye yakın bir örgüt olan Tsektran'ın (Demiryolu ve Suyolu Ulaştırma İşçileri Sendikasının Merkez Komitesi) Petrograd Bürosunun Komünist grubu, «Sendikaların üretimdeki rolü temel sorunu üzerinde, Buharin ve Troçki yoldaşların aynı bakış açısının değişik şekillerini ileri sürdükleri» yolundaki kanısını açıklamış bulunuyor. Bu örgüt Buharin'in 3 Ocak 1921'de sunduğu raporu bir broşür şeklinde yayınlamıştır. (N. Buharin, **Sendikaların Görevleri,** Petrograd, 1921) Buharin bu broşüründe şöyle yazmaktadır:

«Troçki yoldaşın ilk formülasyonu, sendika yöneticilerinin değiştirilmesi ve onların yerine daha yetenekli yoldaşların getirilmesiydi, v.b.. Troçki daha da önceleri yönetimi 'tepeden tırnağa silkeleme'yi savunuyordu; ama artık bu görüşü terketmiştir; bu nedenle bu konuda Troçki'ye herhangi bir suçlama yöneltmek tamamen saçmadır» (s. 5).

Bu cümlenin içerdiği çok sayıdaki bilgi hatası üstünde durmayacağım. (Troçki «tepeden tırnağa silkeleme» terimini 2-6 Kasım'da Bütün-Rusya İşçi Sendikaları Beşinci Konferansında kullandı. 8 Kasım'da Merkez Komitesine sunduğu ve şimdi de onun bazı takipçileri tarafından broşür şeklinde yayınlanan tezlerinin 5. paragrafında «yöneticilerin ayıklanması»ndan söz ediyordu. Troçki'nin 25 Aralık tarihli **Sendikaların Rolü ve Görevleri** broşürünün tümü de daha önce işaret ettiğim aynı düşünce yapısını ve ruh halini ortaya koymaktadır. Bu nedenle, onun bu tavrını ne zaman ve nasıl «terkettiği» ise bir sır olmaya devam ediyor.) Ama ben şimdi başka bir konuyu ele alacağım. Eklektik bir «tampon» bazı hataların üstünde hiç durmayıp sadece bir kısım hataları ortaya koyar; 30 Aralık 1920'de Moskova'da Rusya'nın her köşesinden gelen binlerce Rus Komünist Partisi görevlisi önünde konuşurken, bu hata-

lardan hiç söz etmez ama 3 Ocak 1921'de Petrograd'da bunları hatırlayıverir. Diyalektik bir «tampon» ise her iki tarafta ya da tarafların tümünde gördüğü her hatanın üzerine bütün gücüyle gider. İşte Buharin'in yapmadığı şey budur. Buharin, Troçki'nin broşürünü «tepeden tırnağa silkeleme» siyasetinin ışığında incelemeye çalışmıyor bile. **O, bundan söz bile etmiyor.** Onun tampon gösterisinin herkesi güldürmesine şaşmamak gerekir.

Devam edelim. Aynı Petrograd konuşmasında Buharin şunlar söylüyor (s. 7):

«Troçki yoldaşın hatası, komünizm okulu görüşünü yeteri kadar savunmamasıdır.»

Buharin, 30 Aralık tartışmasında ise şöyle bir mantık silsilesi ileri sürmüştü:

«Zinovyev yoldaş, sendikaların birer kömünizm okulu olduğunu söyledi; Troçki yoldaş ise, bunların sanayi yönetiminin teknik ve idari aygıtları olduğunu söyledi. Bu önermelerden herhangi birinin doğru olmadığını kanıtlayan mantıklı bir gerekçe göremiyorum; ayrı ayrı da, birlikte de, her iki önerme de doğrudur» (s. 48).

Buharin ve «grubu» ya da «hizbi», 6. tezlerinde de aynı görüşü ileri sürüyorlar: «Bunlar (sendikalar) bir yandan birer komünizm okuludur.... öte yandan da bunlar —gitgide artan ölçüde— iktisadi mekanizmanın ve genel olarak devlet yönetiminin ayrılmaz bir parçasıdırlar» **(Pravda,** 16 Ocak).

Buharin yoldaşın temel teorik işte buradadır; marksist diyalektiğin yerine, («moda olan» çeşitli gerici felsefe sistemlerinin kurucuları arasında çok tutulan) eklektizmi koymak.

Buharin yoldaşın «mantıklı» gerekçelerden söz ederken yürüttüğü bütün muhakeme, onun —belki de bilinçsizce— diyalektik ya da marksist mantığın bakış açısıyla değil, biçimsel ya da skolastik mantığın bakış açısıyla hareket ettiğini gösteriyor. Şimdi bunu bizzat Buharin yoldaşın kullandığı basit bir örnekle açıklamak istiyorum. Buharin yoldaş 30 Aralık tartışmasında şöyle diyordu:

«Yoldaşlar, bugün sürmekte olan tartışma, pek çoğunuzda aşağı yukarı şöyle bir izlenim uyandırıyor olabilir: iki adam geliyor ve birbirlerinden, kürsünün üstünde duran bardağı tanımlamalarını istiyorlar. Biri 'Bu, camdan bir silindirdir; bundan başka bir şey söyleyenin de allah belasını versin' diyor. Öteki ise 'Bu sürahi bir şey içmede kullanılan bir araçtır; bundan başka bir şey söyleyenin de allah belasını versin' diyor» (s. 46).

Okuyucu, Buharin'in bu örnekle bana tek yanlı düşünmenin ne kadar zararlı olduğunu herkesin anlayabileceği bir biçimde anlatmak istediğini kavrayacaktır. Bunun için ona minnettarım ve iyilik eden iyilik bulur anlayışına uygun olarak ben de ona diyalektik ile eklektizm arasındaki farkı herkesin anlayabileceği bir biçimde anlatmak istiyorum.

Bardak, hiç kuşkusuz hem camdan bir silindirdir, hem de bir içme aracı. Ama bardağın özellikleri, nitelikleri ya da yönleri sadece bu ikisinden ibaret değildir; onun daha binlerce özelliği, niteliği ve yönü; dünyanın geri kalanı ile arasında binlerce «aracı» ve karşılıklı ilişki vardır. Bardak, bir yere atmak için kullanılabilecek ağır bir nesnedir; gene bardak, kağıtların uçmasını önlemek için ağırlık olarak kullanılabilir; aynı zamanda yakalanmış bir kelebeğin hapishanesi olabilir; bardak, üzerindeki oyma ya da işlemeden dolayı artistik bir değer taşıyabilir ve bütün bunların, bardağın bir şey içmek için kullanılıp kullanılmamasıyla, camdan olup olmamasıyla, silindir biçiminde olmasıyla ya da tam bir silindir biçiminde olmamasıyla, vb. vb. hiç bir ilgisi yoktur.

Devam edelim. Eğer şimdi benim sadece içmek için bir ihtiyacım varsa, bu sürahinin ne derece silindir biçiminde olduğu ya da gerçekten cam olup olmadığı önemli değildir; önemli olan, dibinin delik olup olmadığı ya da içerken ağzımı kesip kesmeyeceğidir, vb. Ama eğer bir şey içmek için değil de herhangi bir cam silindirin işimi göreceği başka bir amaç için bardağa ihtiyacım varsa, o zaman dibi delik bir bardak, hatta hiç dibi olmayan bir bardak bile pekala işimi görebilir, v.b..

Okullarda ele alındığı (ve ilk sınıflar için yapılacak uygun kısaltmalarla birlikte, ele alınması gerektiği) kadarıyla biçimsel mantık, biçimsel tanımlamalarla uğraşır; en genel ve en göze batanın resmini çizer ve orada durur. İki ya da daha fazla tanım ele alınır ve rastgele birleştirilirse (örneğin cam bir silindir ve bir içme aracı), sonuç, sadece nesnenin farklı yönlerini belirten eklektik bir tanımlama olur, o kadar.

Diyalektik mantık ise daha ileri gitmemizi gerektirir. Birincisi, bir nesneyi gerçekten tanımak için, onun bütün yönlerini, ilişkilerini ve «dolaylı ilişkilerini» görmeli ve incelemeliyiz. Bunu hiç bir zaman tam olarak gerçekleştiremeyiz; ancak, bütün yönleri ele alma gerekliliği, bizi hatalardan ve katılıktan korur. İkincisi diyalektik, bir nesnenin kendi gelişmesi, değişmesi ve (Hegel'in yer yer söylediği gibi) «kendi hareketi» içinde ele alınmasını gerektirir. Bardak gibi bir nesne söz konusu olduğunda bu nokta çok açık değildir; bununla birlikte bardak da sürekli değişim içindedir —özellikle amacı, işlevi ve dış dünya ile olan **bağları** açısından. Üçüncüsü, bir nesnenin tam bir «tanımı», gerek gerçeğin ölçütü olarak, gerekse o nesnenin insanın ihtiyaçlarıyla olan bağının pratik göstergesi olarak, insan tecrübesinin tümünü içermelidir. Dördüncüsü, diyalektik mantık bize, Plehanov'un Hegel'i anarak belirtmekten hoşlandığı gibi, «gerçeğin soyut değil her zaman somut olduğunu» öğretir. (Burada genç Parti üyeleri için parantez içinde belirtmek isterim ki, Plehanov'un bütün felsefi eserlerini incelemeden —gerçekten **incelemeden** diyorum— gerçek, akıllı bir Komünist olmanız imkansızdır, çünkü dünyanın hiç bir yerinde marksizm üzerine daha iyi bir şey yazılmamıştır*).

* Bu arada şunu da söyleyeyim: Birincisi, Plehanov'un eserlerinin şu sıralarda hazırlanmakta olan basımında, onun felsefe yazılarının tümünün, Komünizm konusunda hazırlanacak bir dizi standart ders kitabına dahil edilebilecek ayrıntılı endekslerin de eklenmesiyle, bir ya da birkaç özel ciltte top-

Şüphesiz burada diyalektik mantığın bütün kavramlarını ele almış değilim, ama buraya kadar söylediklerim şimdilik yeterlidir. Artık bardağı bırakarak sendikalara ve Troçki'nin programına dönebiliriz sanıyorum.

«Bir yandan bir okul, öte yandan da bir aygıt,» diyor Buharin; ve tezlerinde de üç aşağı beş yukarı böyle yazıyor. Ona göre Troçki'nin hatası «komünizm okulu görüşünü yeteri kadar savunmaması», Zinovyev'inki ise «aygıt öğesini» ihmal etmesidir.

Buharin'in muhakeme tarzı neden boş ve ölü bir eklektizmden başka bir şey değildir? Çünkü Buharin, ne bugünkü tartışmanın tarihi gelişmesini (ki marksizm, **yani** diyalektik mantık, kayıtsız şartsız bunu gerektirir) ne de soruna yaklaşımın bütün biçimlerini, sorunun şu anda ve bugünkü somut şartlarda ortaya getirilişini —ya da isterseniz sorunun ortaya getirilişi konusundaki eğilimi diyelim— kendi açısından bağımsız olarak tahlil etmek için en küçük bir çaba bile sarfetmiyor. Buharin bu yönde en küçük bir çaba bile harcamıyor! En ufak bir somut inceleme yapmadan, soruna tamamen soyutlamalar içinde yaklaşıyor ve Zinovyev'den de, Troçki'den de bölük pörçük parçalar alıyor. İşte eklektizm budur.

Bunu daha somut bir biçimde açıklamak için, bir başka örnek vereyim. Ben güney Çin'deki asiler ve devrimciler hakkında (Sun Yat-sen'in iki üç makalesi ve yıllar önce okuduğum birkaç kitap ve gazete makalesi dışında) aşağı yukarı hiç bir şey bilmiyorum. Ama ayaklanmalar olduğuna göre, orada ayaklanmanın ülke çapındaki son derece keskin bir sınıf mücadelesinin bir ürünü olduğunu söyleyen bir Çinliyle, ayaklanmanın bir sanat olduğunu söyleyen diğer bir Çinli arasında bir tartışma çıktığını

lanması çok iyi olur. İkincisi, işçi devletinin felsefe profesörlerinden, Plehanov'un marksist felsefeyi yorumlayışı üzerine bilgi sahibi olmalarını ve bunu öğrencilerine öğretebilme yeteneğini kazanmalarını talep etmesi gerektiğine inanıyorum. Ama bütün bunlar, «propaganda»dan «idare» konusuna bir sapmayı ifade etmektedir.

düşünmek, herhalde çok aşırı bir varsayım olmaz. Buharinvari «bir yandan, öte yandan» tezleri yazmak için bütün bilmem gereken de işte budur. Birisi «sanat öğesini» yeteri kadar dikkate almamıştır, ötekisi de «keskinleşme öğesini», vb.. Görüldüğü gibi **bu belirli** çatışmanın, sorunun, yaklaşımın vb., hiç bir **somut** incelemesi yapılmadığında, sonuç boş ve ölü bir eklektizm olmaktadır.

Sendikalar bir yandan birer okuldur, diğer yandan da birer aygıt, ama onlar aynı zamanda birer emekçi halk örgütü, hemen sadece sanayi işçilerini kapsayan bir örgüt, sanayi koluna göre kurulan bir örgüttürler de vb. vb.* Buharin, bu sorunun ya da nesnenin neden üçüncü, dördüncü ya da beşinci «yönünü» değil de sadece ilk iki «yönünü» ele almamız gerektiğini kanıtlamak için ne her hangi bir kanıt ileri sürüyor, ne de kendisi herhangi bir tahlil yapıyor. İşte bu nedenle onun gurubunun tezleri, eklektik bir sabun köpüğünden başka birşey değildir. Buharin'in «okul» ile «aygıt» arasındaki ilişkiyi sunuş tarzı temelden eklektik ve yanlıştır.

Bu sorunu doğru bir biçimde ele almanın tek yolu boş soyutlamalardan somuta geçmek, yani bugünkü tartışmaya eğilmektir. Bunu ister Bütün-Rusya İşçi Sendikaları Beşinci Konferansında büründüğü biçimde, ister 25 Aralık tarihli program broşüründe bizzat Troçki'nin ortaya koyduğu ve **çarpıttığı** biçimde ele alın, Troçki'nin **bütün** bakış açısının tepeden tırnağa hatalı olduğunu, onun bütün yöneliminin hatalı olduğunu göreceksiniz. Troçki, gerek «Sovyet sendikalizmi» söz konusu olduğunda, gerek genel olarak üretim propagandası söz konusu olduğunda

* Geçerken şunu da belirteyim ki, Troçki burada da bir hata yapıyor. Troçki, bir sanayi sendikasının, sanayiyi denetlemek amacıyla kurulduğunu düşünüyor. Bu yanlıştır. Bir sanayi sendikasından söz ederken kastettiğimiz şey, işçileri bir sanayi koluna göre örgütleyen bir sendikadır ve bu da (Rusya'da ya da başka bir yerde) teknolojinin ve kültürün bugünkü düzeyinde **kaçınılmazdır.**

ve hatta gerekse **Troçki'nin yaptığı** gibi, «bileşim» ve sendikaların sanayinin yönetimine katılması sorunu incelendiğinde bile sendikaların birer okul olarak görülebileceğini ve görülmesi gerektiğini anlayamamıştır. Troçki'nin program broşüründe ortaya koyduğu şekliyle bu son noktadaki hata, Troçki'nin sendikaların **üretimin teknik ve idari yönetimi için bir okul** olduğunu anlayamamasıdır. Tartışmanın bugünkü çerçevesi içinde «bir yandan bir okul, öte yandan da başka bir şey» diyemezsiniz; Troçki'nin yaklaşımını veri olarak alıyorsanız, **nereden bakıyorsanız bakın, sendikalar bir okul demektir;** çıkarlarınızı korumayı öğrendiğiniz bir birlik, dayanışma, iş ve yönetim okulu. Buharin yoldaşa gelince, o, Troçki yoldaşın temel hatasını anlamaya ve düzeltmeye çaba harcayacağı yerde, ortaya küçük ve **komik bir değişiklik önergesi sunmaktadır: «Bir yandan ve öte yandan».**

Sorunu daha derinlemesine ve daha somut bir şekilde inceleyelim. Bir sanayi yönetim «aygıtı» olarak bugünkü sendikalar nedir? Tam olmayan veriler halen aşağı yukarı 900 işçinin —sendika üyesi ve delegesi— sanayinin yönetimine katıldığını bize gösteriyor. Bu sayıyı 10'la hatta 100'le çarpsanız bile —temel hatanızı düzeltmenize yardımcı olacaksa yakın gelecekte böyle inanılmaz bir «gelişme» hızının gerçekleşebileceğini varsayabiliriz— gene de altı milyonluk bir sendika üyesi kitlesine nazaran, doğrudan **yönetime** katılanların oranı, çok düşük kalacaktır. Bu örnek Troçki'nin yaptığı gibi bütün dikkati «yönetici tabaka» üstünde toplayarak sendikaların üretim ve sanayi yönetimindeki rolünden dem vurmanın ve yüzde 98'5'un (6 milyondan 90.000 çıkarsa geriye 5.910.000 yani toplamın yüzde 98,5'u kalır) **halen öğrenmekte olduğunu ve daha uzun bir süre de öğrenmeye devam edeceğini** unutmanın son derece yanlış olduğunu daha da açık bir şekilde ortaya koymaktadır. Bu nedenle, okul **ve** yönetim değil, **yönetim okulu** demelisiniz.

Troçki 30 Aralık'ta Zinovyev'e yönelttiği ve onu tama-

men haksız ve yanlış bir şekilde, «atama sistemini», yani Merkez Komitesinin atama yapma hak ve görevini reddetmekle suçladığı konuşmada, istemeyerek şu son derece karakteristik karşılaştırmayı yaptı:

«Zinovyev, her pratik sorunun propaganda yönüne gereğinden fazla önem vermeye eğilimlidir; bu pratik sorunların sadece, bir ajitasyon malzemesi kaynağı değil, aynı zamanda idari çözüm gerektiren bir konu olduğunu unutmaktadır» (s. 27).

Bu konuya **muhtemel** idari yaklaşımın ne olduğunu daha sonra ayrıntılarıyla açıklayacağım; ancak hemen şunu belirteyim ki Troçki yoldaşın temel hatası, program broşüründe bizzat ortaya getirdiği **sorunların sadece ve sadece propaganda açısından** ele alınması mümkün ve zorunluyken onun bu sorunları **idari** sorunlar olarak ele almasıdır (daha doğrusu yanlış bir şekilde ele almasıdır).

Peki Troçki'de iyi olan noktalar nelerdir? Hiç kuşkusuz iyi ve yararlı olan bir nokta, yaptığı **üretim propagandasıdır**; ne var ki bu propaganda tezlerinde değil, **konuşmalarında**, özellikle de sendikacıların sözümona «tutucu» kanadına karşı yürüttüğü talihsiz polemikleri unuttuğu konuşmalarında yer almaktadır. Hiç kuşkusuz Troçki, bir konuşmacı ve yazar ve Bütün-Rusya Üretim Propagandası Bürosunun bir üyesi olarak sendika komisyonunun pratik çalışmasında çok yararlı olabilirdi (ve olacağına da inanıyorum). Program tezleri ise yanlıştır, çünkü bu tezlerde insan her adım başında, sendika örgütlenmesindeki «buhran»ın, sendikalar içindeki «iki eğilim»in, Rus Komünist Partisi Programının yorumlanmasının, «Sovyet sendikalizmi»nin, «üretim yöneticilerinin şekillendirilmesi»nin ve «bileşim»in idareci açıdan değerlendirilişiyle karşı karşıya kalmaktadır. Troçki'nin «programının» sıralamış bulunduğum bütün bu temel noktalarını, Troçki'nin elindeki malzeme hesaba katılırsa, şu anda ancak ve ancak propaganda açısından doğru bir şekilde ele almak mümkündür.

Devlet, bir yaptırımlar ülkesidir. Özellikle proletarya diktatörlüğü döneminde yaptırımı reddetmek çılgınlık

olurdu; dolayısıyla idari bakış açısı ve «talimatlar» zorunludur. Parti, proletaryanın önderi ve öncüsüdür ve doğrudan doğruya yönetir. Öncüyü etkilemenin, onu çelikleştirmenin ve arındırmanın özel yolu ise yaptırım değil. Parti'den ihraçtır. Sendikalar, devlet iktidarının bir yedek güç kaynağı, bir komünizm okulu ve bir iktisadi yönetim okuludurlar. Bu alanda ayrıdedici ve temel unsur yönetim **değil,** «merkezi (tabii aynı zamanda da yerel) devlet yönetimi» ile «ulusal ekonomi ve geniş emekçi halk kitleleri **arasındaki»** «bağlardır» (bkz. Parti programının iktisadi bölümünün sendikalarla ilgili 5. paragrafı).

Troçki'nin program broşürünün bütünü, soruna hatalı bir şekilde yaklaşmakta ve bu ilişkiyi kavrayamamaktadır.

Troçki'nin, programının öteki konularıyla ilişkisi içinde şu ünlü «bileşim» sorununa da farklı bir şekilde yaklaştığını ve broşürünün tamamının sendika görevli ve üyelerinin aynı zamanda hem seçimle gelinen sendika yönetim mevkilerini ve hem de Yüksek İktisadi Konseyin atamasıyla gelinen sanayi yönetim mevkilerini elinde tuttuğu 900 «bileşim» olgusundan hiç olmazsa 90 kadarının ayrıntılı bir incelemesine hasredilmiş olduğunu varsayalım. Diyelim ki bu 90 örnek istatistik araştırmalarının sonuçlarıyla, İşçi ve Köylü Teftiş Kurulunun ve ilgili Halk Komiserliklerinin müfettiş ve eğitmenlerinin raporlarıyla birlikte, yani idari organların sağladığı veriler, çalışmanın sonuçları, üretimde elde edilen başarılar vb. ile birlikte tahlil edilmiş olsun. İşte böyle bir yaklaşım, doğru bir idari yaklaşım olurdu ve dikkatlerin görevden alma, nakil, atama ve «yönetici tabaka»ya yöneltilecek acil talep tedbirleri üstünde yoğunlaştırılmasını içeren «tepeden tırnağa silkeleme» çizgisini tamamen doğrulardı. Buharin, Petrograd'da yaptığı ve Tsektran üyeleri tarafından yayınlanan 3 Ocak tarihli konuşmasında, Troçki'nin önceleri «silkeleme» görüşünü savunmuş ama artık bu görüşü terketmiş olduğunu söylemekle, pratik açıdan gülünç ve teorik açıdan da bir marksist için tahammül edilmez eklektik ha-

talarından birini daha işliyordu. Buharin, işin somut girdi -çıktısına eğilemediği (ya da eğilmek istemediği) için, sorunu soyut bir şekilde ele alıyor. Biz, (yani Parti'nin Merkez Komitesi ve bütün Parti), işleri yürütmeye, yani devleti yönetmeye devam ettiğimiz sürece, «silkeleme»-den yani görevden alma, nakil, atama, azil vb. tedbirlerinden asla vazgeçmeyeceğiz, —vazgeçemeyiz. Ancak, Troçki'nin program broşürünün sözünü ettiği şey başkadır ve bu broşür «pratik çalışma sorunu»nu hiç ele almamaktadır. Zinovyev'le Troçki'nin, benim ve Buharin'in ve aslında bütün Parti'nin tartıştığı şey, «ciddi pratik bir sorun» değil, «sendikal hareket içindeki **eğilimler**» sorunudur (bkz. Troçki'nin 4. tezinin sonu).

Bu, esas olarak siyasi bir sorundur. Olayın tabiatı —bu somut, özel «olay»ın tabiatı— nedeniyle, Troçki'nin hatasını, hiç kuşkusuz en insani duygu ve amaçlarla hareket eden Buharin'in yapmaya çalıştığı gibi küçük eklektik değişiklik ve eklemelerle düzeltmek imkansızdır.

Burada bir tek çözüm vardır.

Birincisi, «sendikal hareket alanındaki eğilimler», sınıflar arasındaki ilişkiler, siyaset ile iktisat arasındaki ilişki, devletin, Parti'nin, sendikaların, vb. «okul» ve aygıt olarak somut rollerinin ne olduğu şeklindeki siyasi soruna doğru bir çözüm bulunmalıdır.

İkincisi, bir kere doğru siyasi çözüme ulaşıldıktan sonra, ülke çapında çok yönlü bir üretim propagandası kampanyası gerçekleştirilmeli; daha doğrusu bu kampanya belli bir devlet organı adına ve onun yönetimi altında, uzun bir dönem boyunca, aynı konuları tekrar tekrar işleyecek şekilde, sabır ve sebatla ilerletilmelidir.

Üçüncüsü, «ciddi pratik sorunlar», tamamen «genel Parti görüşmeleri»nin ve geniş tartışmaların alanına giren **eğilim** sorunlarıyla karıştırılmayıp, çalışma komisyonlarında, tanıklar dinlenerek, raporlar, sonuçlar ve istatistikler incelenerek gerçekten pratik sorunlar olarak ele alınmalıdır. Ve herhangi bir zorunlu «silkeleme» işlemi

sadece, bu temelde ve bu şartlar altında, sadece ve sadece yetkili Sovyet ya da Parti organının ya da her ikisinin kararıyla gerçekleştirilmelidir.

Troçki ve Buharin, işe karmakarışık bir siyasi hatalar yığınıyla başlamışlar; tartışmanın ortalarında iletişim kayışlarında kopukluklar yaratmışlar ve «idari talimatlara» karşı haksız ve boş saldırılarda bulunmuşlardır. Buharin'in, bardak örneğiyle sorunun teorik yönünü ele alması sayesinde, şimdi hatanın «teorik» kaynağı açıkça görülebilmektedir. Buharin'in teorik —bu durumda, bilgi teorisine ilişkin— hatası, diyalektiğin yerine eklektizmi koymasıdır. Soruna eklektik bir şekilde yaklaşması onun kafasını karıştırmış ve sendikalizme batmasına yol açmıştır. Troçki'nin hatası ise tek yönlü düşünmek, zorlama, abartma ve dikkafalılıktır. Troçki'nin programı, bardağı bir içme aracı olarak tanımlıyor, ama onun bardağının dibi olmadığı görülmektedir.

SONUÇ

Şimdi bana, yanlış anlamaları önlemek için ele alınması gereken birkaç noktanın daha kısaca üzerinden geçmek kalıyor.

Troçki'nin programının 6. tezi, RKP Programının iktisadi bölümünün sendikalarla ilgili 5. paragrafını aktarıyor. İki sayfa sonra 8. tezinde ise Troçki şöyle diyor:

«Varlıklarının eski temelini, yani iktisadi sınıf mücadelesi temelini yitiren sendikalar....» (Bu yanlıştır ve aceleci bir abartmadır: Sendikalar artık **sınıfsal** bir iktisadi mücadele ile karşı karşıya değillerdir ama **sınıfsal olmayan** bir «iktisadi mücadele» ile, yani Sovyet aygıtının bürokratik çarpıklaşmasına karşı koymak, emekçi halkın maddi ve manevi çıkarlarını bu aygıtın baş vuramayacağı yöntem ve yollarla korumak anlamına gelen bir mücadele ile hâlâ karşı karşıyadırlar ve bu mücadele ile

maalesef daha uzun yıllar boyunca yüzyüze bulunacaklardır.) Devam edelim. Troçki şöyle diyor: «(işbu) sendikalar, proleter devriminin önlerine koyduğu ve Parti Programımızda ifade edilen yeni görevi, yani **üretimin örgütlenmesi** (altını çizen Troçki'dir; bkz. s. 9, 8. tez) görevini çözebilmelerini sağlayacak gerekli güçleri toplamayı ve gerekli yöntemleri geliştirmeyi çeşitli nedenler yüzünden henüz başaramamışlardır.»

Bu da, ciddi bir hataya gebe olan başka bir aceleci abartmadır. Parti programında ne böyle bir ifade vardır, ne de Program sendikalara «üretimin örgütlenmesi» görevini vermektedir. Parti Programında mevcut önermeleri, metinde yer aldıkları sırayla inceleyelim:

(1) «Sosyalleşmiş sanayinin örgütsel aygıtı» (ama başka aygıtları değil) «esas olarak» (ama tamamen değil) «sendikalara dayanmalıdır». (2) «Bunlar, kendilerini dar lonca zihniyetinden gitgide daha geniş ölçüde kurtarmalı» (Nasıl? Partinin önderliği altında ve proletaryanın proleter olmayan emekçi kitleleri üzerindeki eğitici ve diğer etkileri sayesinde) «ve belli bir sanayi kolundaki işçilerin çoğunluğunu, giderek tümünü kucaklayan geniş üretim birlikleri haline gelmelidirler.»

Bu, Parti Programının sendikalarla ilgili bölümünün birinci kısmıdır. Gördüğünüz gibi bu bölüm onu izleyecek bölümde ifade edilenlerin gerçekleştirilmesi için uzun ve sürekli bir çaba gösterilmesini talep eden çok **«sıkı** şartlar» ortaya koyarak işe başlıyor. Onu izleyen bölüm ise şudur:

«Sovyet Cumhuriyetinin kanunları ve alışılmış uygulamalar temelinde, sanayi yönetiminin bütün yerel ve merkezi organlarının üyeleri (temkinli ifadeye dikkat edin: Sadece «üyeleri» diyor) olan sendikalar, giderek tüm ulusal ekonominin bütün yönetimini tek bir iktisadi bütün olarak **fiilen** ellerinde yoğunlaştırma noktasına varmalıdırlar.» (Dikkat edin: ne sanayi kollarına ne de bir bütün olarak sanayinin değil, tek bir iktisadi bütün olarak

ulusal ekonominin tümünün yönetiminin **fiilen** yoğunlaştırılması deniyor. İktisadi bakımdan bu şart, ancak hem sanayi ve hem de tarım alanındaki küçük üreticiler, nüfusun ve ulusal ekonominin yarısından azını meydana getirdikleri zaman yerine getirilmiş sayılabilir.) «Böylece» (yani önceden sayılan bütün diğer şartları gerçekleştirmeye yardımcı olan bir şekilde) «merkezi devlet yönetimi ile ulusal ekonomi ve geniş emekçi halk kitleleri arasında kopmaz bağlar kuran sendikalar, bunları» (yani kitleleri, nüfusun çoğunluğunu) «mümkün olan en geniş ölçüde ekonominin doğrudan yönetimine katmalıdırlar. Sendikaların, ve onların bu çalışmaya kattıkları geniş kitlelerin, iktisadi yönetime katılması aynı zamanda Sovyet iktidarının iktisadi aygıtının bürokratlaşmasına karşı mücadele etmenin ve üretimin sonuçları üzerinde halkın denetiminin gerçekten kurulmasına olanak sağlamanın başlıca yoludur».

Bu son cümlede de gene çok temkinli bir terim görüyoruz: «iktisadi yönetime katılma»; gene, bürokrasiye karşı mücadele etmenin başlıca (ama tek değil) yolu olarak geniş kitlelerin katılmasından söz edilmesi de bu temkinliliğin diğer bir örneğidir; ve son olarak, gene son derece temkinli bir ifadeyle karşılaşıyoruz: **«halkın denetiminin»**, —yani sadece proletaryanın değil, işçilerin ve köylülerin denetiminin— kurulmasına **«olanak sağlanması»**.

Bütün bunları, Parti Programının sendikaların görevini «üretimin örgütlenmesi olarak ifade ettiği» şeklinde özetlemek tamamen yanlıştır. Bu hatada ısrar ederseniz ve bunu program tezlerinize yazarsanız, anti-komünist, sendikalist bir sapmadan başka bir şey elde edemezsiniz.

Aklıma gelmişken belirteyim ki Troçki tezlerinde şöyle yazıyor: «Geçen dönem boyunca Programda tespit edilen amaca yaklaşmadık; tam tersine bundan uzaklaştık» (s. 7, 6. tez). Bu iddia dayanaksız ve kanımca yanlıştır. Tartışmalarda Troçki'nin yaptığı gibi, sendikaların «kendilerinin» bunu kabul ettiğini ileri sürmek, kanıt değildir.

Bu, Partimiz için en yüksek merci olmadığı gibi, genel olarak böyle bir şey ancak pek çok olgunun ciddi ve objektif bir şekilde incelenmesiyle kanıtlanabilir. Kaldı ki böyle bir şey kanıtlansa bile, ortada şu soru kalacaktır: Niçin uzaklaştık? Troçki'nin sandığı gibi «pek çok sendikacının» «yeni görevleri ve yöntemleri benimsememesi» yüzünden mi yoksa bürokrasinin gereksiz ve zararlı bazı aşırılıklarını kesip atacak ve düzeltecek «gerekli güçleri toplamayı ve gerekli yöntemleri geliştirmeyi henüz başaramamış olmamız» yüzünden mi?

Bu noktada şunu hatırlamakta yarar var. 30 Aralıkta Buharin bizi «Dokuzuncu Parti Kongresinde tespit edilen çizgiyi terk etmekle» suçladı. (Dün, yani 24 Ocak'ta, İkinci Madenciler Kongresinin Komünist Grubunda yaptığımız tartışma sırasında Troçki de bunu tekrarladı). (bkz. 30 Aralık tartışması üzerine raporun 46. sayfası.) Buharin, Dokuzuncu Kongrede benim, çalışmanın askerileşmesini savunduğumu ve demokrasiye ilişkin olarak söylenen şeylerle alay ettiğimi ama şimdi bunları «reddettiğimi» iddia etti. Troçki yoldaş, 30 Aralık'ta yapılan tartışmayı cevaplarken şu iğneleri de ekledi: «Lenin, sendikaların içinde bir muhalif yoldaşlar gruplaşması olduğunu... göz önüne alıyor» (s. 65); Lenin «diplomatik bir tavır takınıyor» (s. 69); «Parti grupları içinde manevralar yapılıyor» (s. 70) vb.. Troçki doğal olarak kendisine çok elverişli, benim için ise elverişsizden de beter bir tablo çizmeye çalışıyor. Ama gerçeklere bir bakalım.

30 Aralık günü yapılan aynı tartışmada Troçki ve Krestinski, «Preobrajenski yoldaşın daha Temmuz'da (1920), Merkez Komitesine, işçi örgütlerimizin iç hayatına ilişkin olarak yeni bir yol izlenmesini önerdiğini» bir gerçek olarak tespit ettiler (s. 25). Ağustos ayında Zinovyev yoldaş bürokrasiyle mücadele edilmesi ve demokrasinin genişletilmesine ilişkin bir mektup taslağı hazırladı ve Merkez Komitesi de bu konuda bir **Merkez Komitesi mektubu** yayınladı. Eylül ayında bu sorun,

kararları Merkez Komitesi tarafından onaylanan bir Parti konferansında ortaya getirildi. Bürokrasiye karşı mücadele sorunu, Aralık ayında, Sekizinci Sovyetler Kongresine de sunuldu. Sonuç olarak bütün Merkez Komitesi, bütün Parti ve işçi ve köylü Cumhuriyetinin tümü, bürokrasi ve onun kötülüklerine karşı mücadele yolları sorununun gündemin başlarında yer aldığını kabul etmiş bulunmaktadır. Bütün bunlardan, Rus Komünist Partisinin Dokuzuncu Kongresinin «reddedildiği» sonucu çıkar mı? Tabii ki çıkmaz. Çalışmanın askerileştirilmesi, vb. kararları inkar edilemez ve bu kararlara meydan okuyanların demokrasiden dem vurmalarına yönelttiğim alayların hiç birini geri almama da gerek yoktur. Bundan çıkan sonuç şudur ki, işçi örgütlerinde demokrasiyi bir fetiş haline getirmeksizin geliştirmeliyiz; bürokratik uygulamalara karşı mücadele etmeye iki misli önem vermeliyiz; ve buna parmak basan kim olursa olsun, bürokrasinin her gereksiz ve zararlı aşırılığını düzeltmeye özel bir dikkat göstermeliyiz.

İkincil bir sorun olan öncelik ve eşitlik konusunda son bir şey daha söylemek istiyorum. 30 Aralık tartışmaları sırasında, Troçki'nin 41. tezindeki bu noktaya ilişkin formülasyonun, üretimde öncelik, tüketimde ise eşitlik ilkesini önerdiği için teorik bakımdan yanlış olduğunu; önceliğin tercihi içerdiğini ve bunun tüketimde de geçerli olmadığı takdirde hiç bir şey ifade etmediğini söyledim. Troçki yoldaş, «çok unutkan» olduğumu ve «yıldırmak istediğimi» söyleyerek beni azarladı (s. 67 ve 68); beni manevralar yapmakla ve diplomatik davranmakla da suçlamamasına bayağı şaşıyorum. Öyle ya, kendisi benim eşitlikçi çizgime tavizler verdiği halde ben ona gene saldırmış bulunuyordum.

Gerçekte ise, Parti meseleleriyle ilgilenen herkes, bu konuda kesin Parti belgelerine baş vurabilecek durumdadır: Merkez Komitesinin Kasım ayındaki Genel Toplantısının Kararının 4. maddesi ve Troçki'nin program broşürünün 41. tezi. Ben ne kadar «unutkan» olursam olayım

ve Troçki'nin hafızası da ne kadar mükemmel olursa olsun, Troçki'nin 41. tezinin teorik bir hata taşıdığı, Merkez Komitesinin 9 Kasım Kararının ise bu hatayı içermediği bir gerçektir. Merkez Komitesi Kararı şöyle diyor: «Merkez komitesi, iktisadi planın uygulanmasında öncelik ilkesine bağlı kalınmasının gereğini kabul etmekle birlikte, son (Eylül) Bütün-Rusya Konferansının Kararları ile tam bir dayanışma içinde bulunarak, bir yandan genel sendikal örgütlenmeyi inşa ederken öte yandan da çeşitli işçi gruplarının ve bunların sendikalarının durumlarında eşitliğin sağlanmasına doğru adım adım ama kesintisiz bir geçişin gerçekleştirilmesini zorunlu sayar. Bu kararın Tsektran'ı hedef aldığı açıktır ve bu kararın kesin anlamını başka herhangi bir şekilde yorumlamak imkansızdır. Öncelik siyaseti terk edilmemiştir. Öncelik listesinde (iktisadi planın uygulanmasına ilişkin öncelik listesinde) yer alan işletmelere, sendikalara, tröstlere ve idarelere öncelik tanınmasına devam edilecektir; ancak öte yandan, «sadece Lenin yoldaş» tarafından desteklenmeyip **Parti Konferansı ve Merkez Komitesi, yani bütün Parti** tarafından da onaylanmış bulunan «eşitlikçi çizgi», şu kesin talebi ileri sürmektedir: Adım adım ama kesintisiz bir şekilde eşitleştirmeye **geçilmesi.** Tsektran'ın bu (Kasım) Merkez Komitesi Kararını uygulamadığı ise, (Troçki ve Buharin'in önerisi üzerine) Merkez Komitesinin almış olduğu Aralık Kararının «normal demokrasi ilkelerini» bir kere daha hatırlatmasından anlaşılmaktadır. 41. tezin teorik hatası, tüketimde eşitleştirme, üretimde öncelik siyasetini ileri sürmesidir. Bu iktisadi bir saçmalıktır, çünkü üretim ile tüketim arasında bir kopukluk ifade etmektedir. Ben böyle bir şey söylemedim ve hiç bir zaman da söylemiş olamam. Eğer bir fabrikaya ihtiyacınız yoksa, onu kapatın. Mutlaka gerekli olmayan bütün fabrikaları kapatın ve gerekli olanlara öncelik tanıyın. Örneğin ulaşıma öncelik tanıyan. Bu yadsınamaz. Ama Tsektran'ın durumunda söz konusu olduğu gibi öncelik vermek de aşırıya götürülmemelidir; işte bu nedenledir ki **Parti** (sa-

dece Lenin değil), şu talimatı yayınlamıştır: **Adım adım** ama kesintisiz bir şekilde eşitleştirmeye **geçilmesi.** Ve işte bu yüzden, kesin ve teorik bakımdan doğru bir karar alan Kasım Genel Toplantısından sonra, Troçki'nin «iki eğilimi» üzerine hizipçi bir broşür yayınlaması ve 41. tezinde iktisadi bakımdan yanlış bir formül önermesi, tamamen kendi hatasıdır.

Bugün, yani 25 Ocak'ta, Troçki yoldaşın hizipçi bildirisini yayınlamasından bu yana tam bir ay geçmiş bulunuyor. Şekil olarak uygunsuz, ve özü de yanlış olan bu açıklamanın, Partiyi pratik iktisadi ve üretim çalışmalarından saptırıp siyasi ve teorik hataları düzeltmeye yönelttiği, şimdi artık açıkça ortaya çıkmıştır. Ama eski bir atasözünün dediği gibi, «her işte bir hayır vardır».

Merkez Komitesi içindeki ayrılıklar konusunda bazı çok kötü şeylerin konuşulduğu söylentileri ortada dolaşıyor. Menşevikler ve Sosyalist-Devrimciler hiç kuşkusuz muhalefetin arkasında gizleniyorlar (ve gizlenmişlerdir) ve bu söylentileri, aklı almaz derecede kötü niyetli ifadeleri, her çeşit uydurma hikayeyi yayarak, Partiyi kötülemeye, Parti kararlarını aşağılık bir şekilde yorumlamaya, çatışmaları derinleştirmeye ve Parti çalışmasını tahrip etmeye çalışanlar da bunlardır. Bu, çok açık nedenlerden dolayı Bolşeviklerden nefret eden —ve nefret etmeleri de kaçınılmaz olan— Menşevikler ve Sosyalist-Devrimciler gibi küçük burjuva demokratları da dahil olmak üzere burjuvazinin baş vurduğu siyasi bir hiledir. Her aklı başında Parti üyesi bu siyasi hileyi çok iyi tanımakta ve onun neye malolduğunu da bilmektedir.

Merkez Komitesi, bağrındaki bu ayrılıklardan dolayı Partiye baş vurmak zorunda kalmış ve yapılan tartışmalar, bu ayrılıkların özünü ve kapsamını açıkça ortaya koymuştur. Bu, söylentilere ve iftiralara son vermiştir. Parti,

yeni (Ekim Devriminden bu yana onu tamamen unutmuş olduğumuz anlamında yeni) bir hastalık olan hizipçi eğilimlere karşı mücadele içinde dersini öğrenmekte ve çelikleşmektedir. Aslında bu, gelecek birkaç yıl içinde tekrarlanması kaçınılmaz olan eski bir hastalıktır, ama şimdi daha hızlı ve daha kolay bir şekilde iyileştirilebilir ve iyileştirilmelidir.

Parti, ayrılıklarını büyütmemeyi öğreniyor. Tam bu noktada, Troçki'nin, Tomski yoldaş hakkında söylediği şu doğru sözleri tekrarlamakta yarar vardır: «Ben her zaman, —hatta Tomski yoldaşa karşı en sert tartışmalar yürütülürken bile,— sendika yöneticilerimizin Tomski yoldaş gibi tecrübeli ve yetkili kimseler olmaları gerektiğinin benim için sen derece açık bir mesele olduğunu söyledim. Bunu, İşçi Sendikaları Beşinci Konferansının Parti grubu önünde söyledim ve birkaç gün önce de Zimin tiyatrosunda tekrarladım. Parti içinde yürütülen ideolojik mücadele karşılıklı ilişkilerin kesilmesi anlamına gelmez; birbirini karşılıklı etkileme anlamına gelir.»[19] (30 Aralık tartışması üzerine rapor, s. 34). Şüphesiz Parti, bu doğru yaklaşımı, aynı şekilde Troçki yoldaşa da uygulayacaktır.

Tartışmalar sırasında en belirgin sendikalist sapmayı gösterenler, Şliyapnikov yoldaş ve onun sözümona İşçi Muhalefeti grubuydu. Bu Komünizmden ve Partiden açık bir sapma olduğundan, bunu dikkate almaya, tekrar üzerinde konuşmaya ve bu görüşlerin hatasını ve böyle hatalar yapmanın tehlikesini açıklamak için özel bir propaganda çabası sarfetmeye mecburuz. Sendikalist bir deyim olan «zorunlu aday gösterme» (yani sendikalar tarafından yönetim organlarına zorunlu aday gösterme) sözcüğünü bizzat icat etmiş olan Buharin yoldaş, **Pravda**'nın bugünkü sayısında son derece etkisiz ve oldukça yanlış bir şekilde kendisini savunmaya çalışıyor. Başka noktalarda, Partinin rolünü tam olarak hesaba katıyormuş. Eh, bir de katmasaydı bari! Eğer bunu da yapmasaydı, o zaman

bu, düzeltilmesi gereken ve düzeltilmesi mümkün olan bir hatadan öte bir şey olurdu: Partiden ayrılmak anlamına gelirdi. «Zorunlu aday göstermek»ten söz edersen ve hemen orada, bunun Parti için zorunlu **olmadığını** eklemeyi ihmal edersen, bu sendikalist bir sapma olur ve bu da komünizmle, Parti Programıyla bağdaşmayan bir şeydir. «Parti için zorunlu **olmadığını»** eklersen de, aslında durumlarında hiç bir değişiklik olmadığı halde, Partili olmayan işçilere haklarının arttığı yolunda yanlış bir izlenim verirsin. Buharin yoldaş komünizmden sapmasında —teorik bakımdan yanlış ve siyasi bakımdan aldatıcı olan bu sapmada— ne kadar direnirse, bu inatçılığının sonuçları da o kadar acıklı olacaktır. Savunulması mümkün olmayan bir şey, savunulamaz. Parti, Partili olmaya işçilerin haklarının genişletilmesine genel olarak karşı çıkmaz, ama biraz düşünmek, bu konuda ne yapılıp ne yapılamayacağını anlamak için yeterlidir.

Bütün-Rusya Madencileri İkinci Kongresinin Komünist grubunun yaptığı tartışmalarda, Şliyapnikov'un programı, bu sendikada büyük bir itibara sahip olan Kiselyev yoldaş tarafından desteklenmesine rağmen yenilgiye uğratıldı; bizim programımız 137 oy, Şliyapnikov'unki 62 oy ve Troçki'ninki 8 oy aldı. Sendikalist sapma mutlaka giderilmelidir ve giderilecektir.

Bu bir ay içinde Petrograd, Moskova ve bir çok taşra şehri, Partinin bu tartışmalara cevap verdiğini ve Troçki yoldaşın yanlış çizgisini büyük bir çoğunlukla reddettiğini göstermiştir. «Tepe»de ve «eyaletler»de, komitelerde ve bürolarda bazı yalpalamalar olabilmesine rağmen, tabandaki üyeler, —Partinin işçi kitlesi— büyük bir kararlılıkla hatalı çizgiye karşı çıktılar.

23 Ocak'ta Moskova'nın Zamoskvoreski Bölgesinde yapılan tartışmalar sırasında Troçki'nin programını geri aldığını ve yeni bir program temelinde Buharin'in grubu ile birleşeceğini açıkladığını, bana Kamenev yoldaş haber verdi. Madenciler Kongresinin Komünist grubunda 23 ve

24 Ocak günlerinde bana karşı konuşan Troçki'den, bu konuda maalesef tek bir kelime bile işitmedim. Troçki yoldaşın program ve amaçlarının yeniden mi değiştiğini, yoksa bunun başka bir nedeni mi olduğunu bilmiyorum. Ama ne olursa olsun Troçki'nin 23 Ocak tarihli açıklaması, Partinin, daha henüz bütün güçlerini seferber etmeden ve sadece Petrograd, Moskova ve birkaç taşra şehrinin görüşlerini açıklamasıyla, Troçki yoldaşın hatasını anında ve kararlılıkla düzelttiğini göstermektedir.

Parti düşmanlarının hevesleri kursaklarında kalmıştır. Partideki bazı kaçınılmaz görüş ayrılıklarından yararlanarak Partiye ve Rusya'daki proletarya diktatörlüğüne zarar vermeyi başaramamışlardır —ve asla da— başaramayacaklardır.

25 Ocak 1921

Moskova İşçi, Köylü ve Asker delegeleri Sovyetinin Yayın Şubesi tarafından Ocak 1921'de ayrı bir broşür olarak yayınlanmıştır.

El yazması metin ile karşılaştırılan broşür metnine uygundur.

1- Lenin'in bu konuşması, sosyalist inşada sendikaların rolü ve görevleri konusundaki tartışmayla ilgili olarak Parti militanları önünde yaptığı ilk konuşmadır. 30 Aralık 1920'de Bolşoy Tiyatrosunda yapılmıştır.

Bu tartışmayı, Beşinci Bütün-Rusya Sendikalar Konferansının Komünist grubunda 3 Kasım'da yaptığı konuşmayla Troçki başlatmıştı. Troçki bu konuşmasında, sendikalardaki demokratik faaliyeti teşvik etmek yönünde olan Parti çizgisine karşı çıkarak «Savaş Komünizmi rejiminin vidalarını daha da sıkıştırmak gerektiğini» savunmuştu.

Anlaşmazlık, «kitlelere yaklaşım, kitleleri kazanma ve onlarla bağ kurma konusundaki farklı tutum» (Lenin) noktasında yoğunlaşmaktaydı. Grup içindeki anlaşmazlık Merkez Komitesi Genel Toplantısına getirildi. Ne var ki Troçki'nin 24 Aralık'ta Sekizinci Bütün-Rusya Sovyetler Kongresi delegeleri ve sendika görevlileri önünde yaptığı konuşma, sorunun Merkez Komitesinin dışına çekilmesine yol açtı. 25 Aralık'ta ise, Parti düşmanı bir hizbin oluşmasını belirleyen bir broşür yayınladı. Bu broşürün yayınlanışı, diğer Parti düşmanı grupların —yani «tampon» grubunun, «İşçi Muhalefeti» ve «Demokratik Merkeziyetçilik» vb. gruplarının— eyleme geçmesi için de bir işaret oldu.

Lenin, Partinin dikkatini ve güçlerini acil sorunlardan yani iktisadi yıkıntı ve açlığa karşı mücadeleden saptırdığı için böyle tartışmalara karşıydı. Ama Parti düşmanı gruplar ortaya çıktığı zaman, özellikle esas Parti düşmanı güç olan Troçkistleri hedef alarak, bunlara karşı mücadeleye girişti. **«Parti İçindeki Buhran»** ve **«Bir Kere Daha Sendikalar, Bugünkü Durum ve Troçki ile Buharin'in Hataları»** adlı makale ve konuşmalarında Lenin, Parti içi mücadelenin özünü ortaya koydu, Partinin birliğini bozmaya çalışan muhalefet gruplarının hizipçi faaliyetini teşhir etti ve onların yol açtığı tartışmanın verdiği büyük zararı belirtti. Sendikaların proletarya diktatörlüğünde oynadıkları role ve sosyalist inşadaki görevlerine ilişkin önemli ilkeleri ortaya koydu ve geliştirdi.

Tartışma iki aydan fazla sürdü, Parti örgütlerinin büyük çoğunluğu, muhalefetinkini reddederek, Lenin'in ortaya koyduğu programı kabul etti. Tartışmanın sonuçları, 8-16 Mart 1921'deki Onuncu Parti Kongresinde özetlendi. s. 7

2- Lenin, Rus Komünist Partisi (B) 9. Kongresinin şu kararlarına atıf yapıyor: «İktisadi İnşanın Yeni Görevleri Üzerine» ve «Sendikalar ve Sendika Örgütü Üzerine» (bkz. **«SBKP Kongre, Konferans ve Merkez Komitesi Genel Toplantılarında Alınan Kararlar»**, 7. baskı, 1. bölüm, 1954, s. 477-490 ve s. 490-494). s. 10

3- Lenin, **Bütün Eserleri,** Cilt 32, s. 35 (Fransızca baskı) ya da (Bu makalenin sondan 4. pragrafına bakınız.) s. 11

4- Söz konusu olan 22-29 Aralık 1920 tarihlerinde Moskova'da toplanan Bütün-Rusya Sovyetleri 8. Kongresidir. s. 13

5- Lenin, Rus Komünist Partisi (B) 9. Kongresinin 1920 Eylülünde kabul edilen **«Parti İnşasındaki Yeni Görevler Üzerine»** adlı kararına atıf yapıyor. (bkz. **«SBKP Kongre, Konferans ve Merkez Komitesi Genel Toplantılarında Alınan Kararlar»**, 7. baskı, 1. bölüm, 1954, s. 506-512.) s. 17

6- **Tampon-grup:** Sendikalar tartışması sırasında oluşan parti düşmanı bir grup (Buharin, Preobrajenski, Serebriyakov, v.b.). «Tampon grup» azılı Troçkist hizipçileri kolluyor ve partiye karşı mücadelelerinde onlara destek oluyordu. Bir müddet sonra Buharinciler Lenin'e karşı Troçkistlerle açıkca birleştiler.

«Parti İçindeki Buhran» isimli makalesinde ve **«Bir Kere Daha Sendikalar, Bugünkü Durum ve Troçki ile Buharin'in Hataları»** isimli broşüründe (bkz. Lenin, **Bütün Eserleri,** Cilt 32, s. 43-53 ve s. 70-107, İngilizce baskı) ve diğer eserlerinde Lenin, «Tampon grup»un düşüncelerinin ve tavrının parti düşmanı bir nitelik taşıdığını belirtmiş ve onu mahkum etmiştir. s. 17

7- **İzvestia**— RKP (B) 8. Kongresi kararıyla kurulan Merkez Komitesi haber bülteni, 28 Mayıs 1919'da **Pravda**'nın haftalık bir eki olarak yayına başladı ve Ekim 1920'de bağımsız bir organ haline getirildi.

1929'da **Partiinoye Stroitelstvo** (Partinin İnşası), ve Temmuz 1946'da **Partiinaya Zhizn** (Parti Yaşamı) olarak adlandırılmıştır. s. 17

8- **Savunma Konseyi**— (İşçi-Köylü Savunma Konseyi), cephede ve cephe gerisinde savunmayla ilgili tüm faaliyeti yönetmek üzere Bütün-Rusya Merkez Yürütme Komitesi tarafından 30 Kasım 1918'de kurulmuştu. Görevleri şunlardı: Orduların örgütlenmesi ve silah altına alma işlemi, cephedeki orduların yiyecek, araç gereç ve silah ihtiyacını temin ve bu amaçla bütün ülke kaynaklarının seferber edilmesi. Savunma Konseyi başkanlığına Lenin getirilmişti. Savunma Konseyi 1920 Nisanında Çalışma ve Savunma Konseyi (Ç. S. K.) haline getirildi. İç savaş bitince de, Rusya Sovyetleri Sekizinci Kongresi kararıyla 29 Aralık 1920'den itibaren Halk Komiserleri Konseyinin bir komisyonu olarak çalışmalarına devam etti; 1936 yılı sonuna kadar varlığını sürdürdü. s. 18

9- Söz konusu olan Lenin'in insiyatifiyle Bütün-Rusya Sendikaları Merkez Konseyi nezdinde kurulan Rusya Üretim için Propaganda Bürosu'dur. s. 20

10- **Glavpolitput**— Halk Ulaşım Komiserliği Genel Siyasi Dairesi, Bütün-Rusya Merkez Yürütme Komitesi kararıyla 1919 Şubatında kurulmuş; 1920 Ocak ayında ulaşım işçileri ve emekçileri arasında Partinin siyasi çalışmasını yöneten geçici bir organ haline getirilmiş; 1920 Aralık ayında da RKP (B) MK kararıyla dağıtılmıştır. s. 25

11- **Tsektran**— Demiyorlu ve Suyolu Ulaşım İşçileri Birleşik Sendikası Merkez Komitesi. 1920 Eylül ayında kurulmuştur. Karşı karşıya olduğu muazzam görevler nedeniyle olağanüstü yetkilerle donatılması ve askeri çalışma yöntemlerine başvurması bürokratik uygulamaların, zorunlu atama sisteminin ve emirler yoluyla yönetimin vb. doğmasına yol açtı. Örgütü ele geçiren Troçkistler, işçileri Partiye karşı kışkırtmaya ve onların birliğini bozmaya giriştiler. Troçkistlerin faaliyeti Parti Merkez Komitesi tarafından açığa çıkartılmış ve mahkum edilmiştir. 1921 Mart ayında toplanan Rusya Ulaşım İşçileri Birinci Kongresi, Troçkistleri Tsektran yönetiminden atmıştır. s. 25

12- Bkz. **«SBKP Kongre, Konferans ve Merkez Komitesi Genel Toplantılarında Alınan Kararlar»**, 7. baskı, 1. bölüm, 1954, s. 486. s. 25

13- **Politvod**— (Glavpolitvod: Halk Ulaşım Komiserliği Suyolu Ulaşım Genel Siyasi Dairesi). Glavpolitput'un bir alt kolu, 1920 Nisan ayında kurulmuş ve aynı yılın Aralık ayında kaldırılmıştır. s. 25

14- Lenin, 1920 Kasım ayında Parti Merkez Komitesi Genel Toplantısında kabul edilen sendikalar üzerine kararın 5. maddesine değiniyor. s. 26

15- Rusya Sendikaları Beşinci Konferansı Moskova'da 2-6 Kasım 1920 tarihleri arasında yapıldı.

Konferansa katılan komünist delegelerin toplantısında Troçki şu karanlık sloganları ortaya attı: «Vidaları sıkmak» «sendikaları tepeden tırnağa silkelemek». Derhal «sendikaları devletleştirme» işlemine geçilmesini ve sendikalarda askeri çalışma yöntemlerinin uygulanmasını talep etti. Troçkistler partili olmayan işçileri Partiye karşı harekete geçirmeye ve işçi sınıfını bölmeye çalışıyorlardı.

Komünist delegeler Troçki'nin tavrına karşı çıktılar. Lenin'in «Sendikaların Görevleri ve Bu Görevleri Gerçekleştirme Yöntemleri»ne ilişkin karar tasarısı, bu toplantıda kabul edilen karara temel alındı. (bkz. **Bütün Eserleri**, Cilt, 31 s. 389-390, fransızca baskı).

Daha sonra Parti içinde ve RKP (B)'nin Onuncu Kongresinde gelişen Sendikalar tartışmasında Troçkist siyasetin Parti ve işçi sınıfı düşmanı yüzü açığa çıkartıldı ve Parti düşmanı gruplaşmaların başlıca gücünü oluşturan Troçkistler bozguna uğradılar. s. 28

16- Lenin bu broşürü 1921 yılının 21 ya da 22 Ocağında, o sırada dinlenmekte olduğu Gorki'de yazmaya başladı. 22 Ocak'ta Moskova'ya döndüğünde, broşürün büyük bir bölümünü daktiloya çekmesi için sekreterine verdi. Broşürün geri kalanını 25 Ocak'ta tamamladı ve matbaaya yolladı. 26 Ocak akşamı, sendikaların rolü ve görevleri konusundaki yerel tartışmalara katılmaya giden Merkez Komitesi üyelerine, basılmış broşürün birer kopyası verildi; basılan broşürlerin tamamı ise 27 Ocak'ta hazır oldu. s. 35

17- **Petrogradskaya Pravda**— (Petrograd Gerçeği) adındaki günlük gazete, 2 Nisan 1918'den itibaren, Merkez Komitesinin ve Petrograd Parti Komitesinin organı olarak yayınlanmaya başladı. 1924 Ocağında **Leningradskaya Pravda** adını aldı. s. 35

18- V. İ. Zoff'un genelgesi, **Bulleten Mariinskogo Oblastnogo Upravlenia Vodnogo Transporta**'nın (Mariinski Bölgesi Suyolu Ulaştırması İdaresi Bülteni) 1920 yılına ait 5. sayısında yayın-

landı. Genelgede şöyle deniyordu: «Suyolu ulaştırmasının yaşamında büyük değişiklikler olmak üzeredir: İlkel yöntemler, sıkıcı komite çalışması, gelişi güzel çalışma ve anarşi terkedilmektedir. Suyolu ulaştırması, uygun yetkilerle donatılmış siyasi komiserler tarafından yönetilen bir devlet işletmesi haline gelmektedir. Komiteler, sendikalar ve seçilmiş delegeler, artık teknik ve idari meselelere müdahale etmek yetkisine sahip olmayacaklardır.»

Bu talimat, Tsektran'ın Troçkist önderliğinin tezgahladığı, emirler ve bürokratik uygulamalarla yönetme tarzının bir örneği ve sendikaların ulaştırmayı canlandırmadaki rolünü yanlış anladıklarının bir kanıtıydı. Sendikalar, zamanı geçmiş ordu komiteleriyle bir tutuluyor ve suyolu ulaştırması faaliyetlerinin düzeltilmesine katılmaları bu emirle engelleniyordu. s. 46

19- Troçki, 24 Aralık 1920'de, eskiden Zimin Tiyatrosu olan yerde, Demiryolu ve Suyolu Ulaştırması İşçileri Birleşik Sendikası Merkez Komitesi'nin (Tsektran) çağrısıyla yapılan ve Sovyetlerin Sekizinci Bütün-Rusya Kongresi delegeleriyle sendika militanlarının katıldığı bir ortak toplantıda, sendikaların sanayideki rolü üzerine bir rapor sundu. Bu, sendikalar konusundaki açık Parti tartışmasını başlattı. s. 79

Parti düşmanlarının hevesleri kursaklarında kalmıştır. Partideki bazı kaçınılmaz görüş ayrılıklarından yararlanarak Partiye ve Rusya'daki proletarya diktatörlüğüne zarar vermeyi başaramamışlardır —ve asla da— başaramayacaklardır.

LENİN

BİLİM Matbaa Tel : 11 62 66 ANKARA

10 Lira